

Epistemik Jeopolitik: Panama Kanalı'nda ABD-Çin Rekabeti ve İstihbarat Faaliyetleri

Kemal UYSAL¹

Öz

Bu çalışma, insan eliyle inşa edilmiş stratejik bir su yolu olan Panama Kanalı'nı merkeze alarak, stratejik su yollarının 21. yüzyıldaki anlamını yeniden değerlendirmektedir. Geleneksel jeopolitik yaklaşımlar, kanallar ve boğazları çoğunlukla ticaret hacmi, enerji taşımacılığı ve askerî kapasite gibi maddi unsurlar üzerinden analiz etmiştir. Ancak günümüzde bu alanların, bilginin üretimi, algının yönlendirilmesi ve meşruiyetin inşası gibi bilişsel süreçler üzerinden de şekillendiği görülmektedir. Bu makale, güç mücadelesinin yalnızca maddi faktörlerle açıklanamayacağını; aynı zamanda hakikatin nasıl tanımlandığı, hangi anlatıların meşru kabul edildiği ve rızanın hangi mekanizmalarla üretildiği üzerinden de biçimlendiğini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda stratejik su yolları, fiziksel geçiş hatlarının ötesinde, anlam üretimi ve söylem inşasının keşiştiği “epistemik düğüm noktaları” olarak ele alınmaktadır. Çalışma, nitel araştırma tasarımı çerçevesinde kavramsal çözümleme ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerini kullanarak, Panama Kanalı'nın tarihsel gelişimi ile Çin'in Latin Amerika'daki liman ve altyapı yatırımlarını incelemekte; bu süreçleri ABD'nin güvenlik ve caydırıcılık temelli stratejileriyle birlikte değerlendirmektedir. Bu doğrultuda makale, “epistemik jeopolitik” kavramını tamamlayıcı bir analitik çerçeve olarak önererek, stratejik su yollarının yalnızca maddi rekabet alanları değil, aynı zamanda küresel güç mücadelesinin bilişsel ve kavramsal boyutlarının şekillendiği alanlar olduğunu ortaya koymakta ve literatüre kavramsal bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Epistemik Jeopolitik, İstihbarat Operasyonları, Stratejik Su Yolları, Bilişsel Savaş, Hegemonya Mücadelesi

Epistemic Geopolitics and Intelligence Warfare: The Cognitive Conflict Between China and the U.S. Over the Panama Canal and Strategic Waterways

Abstract

This study re-examines the meaning of strategic waterways in the 21st century by focusing on the Panama Canal as a man-made strategic maritime passage. Traditional geopolitical approaches have generally analyzed canals and straits through material factors such as trade volume, energy transportation, and military capacity. However, in the contemporary era, these spaces are increasingly shaped by cognitive processes, including the production of knowledge, the management of perception, and the construction of legitimacy. The article argues that power struggles cannot be explained solely through material factors; rather, they are also shaped by how truth is defined, which narratives are considered legitimate, and how consent is produced. In this context, strategic waterways are conceptualized not merely as physical transit routes, but as “epistemic nodes” where meaning production and discursive construction intersect. Adopting a qualitative research design, the study employs conceptual analysis and comparative methods to examine both the historical development of the Panama Canal and China's contemporary port and infrastructure investments in Latin America. These processes are analyzed alongside the United States' security-and deterrence-oriented strategies. Within this framework, the article proposes “epistemic geopolitics” as a complementary analytical approach, demonstrating that strategic waterways are not only arenas of material competition but also spaces where the cognitive and conceptual dimensions of global power struggles are shaped. In doing so, the study offers a conceptual contribution to the literature.

Keywords: Epistemic Geopolitics, Intelligence Operations, Strategic Waterways, Cognitive Warfare, Hegemonic Competition

Atıf İçin / Please Cite As:

Uysal, K. (2026). Epistemik jeopolitik: Panama Kanalı'nda ABD-Çin rekabeti ve istihbarat faaliyetleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (3), 1095-1117. <https://doi.org/10.33206/mjss.1872658>

Geliş Tarihi / Received Date: 27.01.2026

Kabul Tarihi / Accepted Date: 14.04.2026

¹ Doktora - Başkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, kuzeykemaluyusal2010@hotmail.com,

 ORCID: 0009-0003-8015-7365

Giriş

Dünya tarihi, çoğu zaman askeri kapasite, ekonomik rekabet ve jeostratejik üstünlük gibi maddi unsurlar üzerinden açıklanmıştır. Uluslararası ilişkiler literatüründe de güç mücadeleleri büyük ölçüde bu çerçevede ele alınmaktadır. Bununla birlikte, çağdaş rekabet biçimleri yalnızca maddi kapasiteyle açıklanabilecek bir nitelik taşımamaktadır. Bilginin nasıl üretildiği, hangi anlatıların meşruiyet kazandığı ve algının nasıl yönlendirildiği de güç mücadelesinin önemli boyutları arasında yer almaktadır. Bu nedenle günümüz jeopolitiğini anlamak için maddi güç unsurları ile bilişsel ve epistemik süreçler arasındaki ilişkiyi birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Bu epistemolojik mücadele, uluslararası sistem içinde etkin olmaya çalışan yapı ve aktörlerin sanayi ve teknoloji alanlarında yenilikçi hamleler yapmasını, askeri kapasitelerini güçlendirmesini ve kurumsal yapılar inşa etmesini de anlamlandıran temel bağlamı oluşturur. Zira bu çabaların nihai hedefi, belirli bir aktör ya da yapının kendi paradigma setini “gerçeklik” olarak kabul ettirmesidir. Bu gerçekliğin yerleşmesi adına başlatılan mücadelelerde dökülen kanın ardındaki esas amaç, dünyayı kimin kavramsal çerçevesiyle okunacağına karar vermektir. Bu bağlamda kılıç ile kalem birbirinin alternatifi değil; birbirini besleyen ve tamamlayan araçlar olarak ortaya çıkar. Güç ve anlam üretimi doğrusal bir çizgide ilerlemez; döngüsel bir düzlemde birbirini besleyerek varlık kazanır.

Tarihsel süreç boyunca birbiriyle rekabet eden metafizik, teolojik ve bilimsel epistemolojiler, dünyayı açıklamakla yetinmeyen; onu düzenleyen, yöneten ve meşrulaştıran tasavvurlar üretmiştir. Gücü kalıcı kılan unsur, zor kullanma kapasitesinin varlığı kadar, bu gücü taşıyan epistemolojik inşanın sürekliliğidir. Bu nedenle dünya tarihi, silahların çarpıştığı bir alan olmaktan önce, anlam üretme yetisinin, kavramsal çerçevelerin ve hakikat iddialarının karşı karşıya geldiği bir epistemik rekabet sahası olarak okunmalıdır. Neticede, bu mücadelelerin arka planında, belirli bir aktörün kendi kavramsal çerçevesini hâkim kılmaya çabası bulunmaktadır.

Bu tarihsel ve epistemik mücadele biçimi, dijital çağla birlikte münhasıran araçlarını değil, yürütüldüğü mekânı da dönüştürmüştür. Uluslararası sistemde güç mücadelesinin ontolojisi, dijitalleşmeyle birlikte belirgin bir dönüşüm geçirmiştir. Güç artık maddi faktörlere indirgenemeyen bir nitelik kazanmış; bilginin üretimi, dolaşımı ve meşruiyet kazanma süreçleri üzerinden de anlam bulmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, güç mücadelesinin nerede ve hangi araçlarla yürütüldüğüne dair ontolojik varsayımları yeniden tanımlamakta; uluslararası siyaseti bilişsel ve epistemik alanlara yayılan bir mücadele alanı hâline getirmektedir. Günümüz rekabet düzeninde stratejik üstünlük, maddi kapasitenin kullanımıyla birlikte hakikatin çerçevelenmesi ve algının yönlendirilmesi üzerinden tesis edilmektedir.

Bu noktada mevcut jeopolitik ve güvenlik literatürünün, güç mücadelesini açıklamakta ağırlıklı olarak maddi unsurlara dayanan yaklaşımlarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Uluslararası ilişkiler literatüründe güç mücadelesi çoğunlukla askeri kapasite, ekonomik rekabet ve stratejik üstünlük gibi maddi unsurlar üzerinden açıklanmaktadır. Nitekim realist yaklaşım, devletlerin güç maksimizasyonu arayışı içinde hareket ettiğini vurgularken (Morgenthau, 1948), hegemonya tartışmaları bu gücün yalnızca zorlayıcı araçlarla değil, rıza üretimi yoluyla da sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır (Gramsci, 1971). Bu kapsamda, Joseph Nye’in yumuşak güç yaklaşımı, uluslararası sistemde etki üretiminin maddi olmayan boyutlarına dikkat çekmektedir (Nye, 2004).

Bununla birlikte, jeopolitik rekabetin yalnızca maddi kapasite veya etki araçları üzerinden açıklanması, bu süreçlerin nasıl anlamlandırıldığı ve meşrulaştırıldığı sorusunu yeterince açıklayamamaktadır. Bu durum, güç mücadelesinin aynı zamanda bilgi üretimi, söylem inşası ve hakikatin tanımlanması süreçleri üzerinden yürütüldüğünü ortaya koymaktadır (Dönmez, 2021).

Bu çalışma, söz konusu eksikliği aşmak amacıyla, gücün bilişsel ve epistemik boyutlarını merkeze alan “epistemik jeopolitik” kavramını tamamlayıcı bir analitik çerçeve olarak önermektedir. Bu yaklaşıma göre güç mücadelesinin sonucu, maddi kapasite kadar, zihinsel ve bilişsel alanları etkin biçimde kullanabilen aktörler tarafından belirlenmektedir. Bu bağlamda epistemik jeopolitik, jeopolitik rekabetin yalnızca fiziki alanların kontrolüyle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda bilgi üretimi, söylem inşası ve algı yönlendirme pratikleri aracılığıyla toplumsal ve zihinsel düzlemde kurulan bir nüfuz mücadelesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu perspektifte istihbarat faaliyetleri, yalnızca veri toplama süreci olarak değil, toplumsal algıları, davranış kalıplarını ve siyasal yönelimleri şekillendiren stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla güç, yalnızca maddi kapasiteyle değil; bilginin hangi kaynaklardan

retilceğini, hangi anlam çerçevesi içinde sunulacağını ve bu bilginin nasıl meşrulaştırılacağını belirleme kapasitesiyle ölçülmektedir.

Bu çerçevede alışma, Panama Kanalı'nın tarihsel gelişimini ve Çin'in Latin Amerika'daki güncel stratejik açılımlarını yalnızca maddi g rekabeti bağlamında değil, aynı zamanda bu rekabetin nasıl anlamlandırıldığı, hangi anlatılar üzerinden meşrulaştırıldığı ve hangi bilişsel araçlarla srdrldğı perspektifinden ele almaktadır. Bu doğrultuda, büyük g rekabeti ve hegemonya mücadelesi, epistemik jeopolitik yaklaşımın tamamlayıcı analitik düzlemi içinde yeniden yorumlanmaktadır. Çin'in bölgedeki stratejisi, rıza temelli epistemik etki üretmeye yöneliktir. Konfcyus Enstitüleri, eğitim programları, dijital altyapı ağları ve liman anlaşmaları aracılığıyla Pekin yönetimi, kabul ve meşruiyet üreten bir nüfuz alanı inşa etmeye çalışmaktadır. Buna karşılık hegemonik g konumundaki ABD, bilişsel caydırıcılık ve bilgi güvenliği merkezli bir stratejiyle bu sürece yanıt vermektedir.

Bu alışma, Panama Kanalı ve diğer stratejik su yollarının coğrafi ya da ekonomik geçiş alanları olmanın ötesinde; anlamın retildeği ve meşruiyetin kurulduğu epistemik rekabet sahalaları olarak ele almaktadır. G mücadelesini maddi kapasite üzerinden açıklayan yaklaşımların sınırlarını aşarak, gerçeğin nasıl tanımlandığına ve bu tanımın nasıl kurumsallaştığına odaklanmaktadır. Bu yönüyle stratejik su yollarının epistemik bir alan olarak değerlendirmeyi mümkün kılan analitik bir bakış geliştirmekte ve literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu makale, nitel araştırma tasarımına dayalı olarak kavramsal czmlleme ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerini birlikte kullanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, Panama Kanalı rneği üzerinden tarihsel jeopolitik dinamikler ile Çin'in Latin Amerika'daki güncel stratejik açılımlarını karşılaştırmalı bir çerçevede inceleyerek, bu süreçlerin epistemik boyutunu görünür kılmaktır. Bu doğrultuda, Panama Kanalı'na ilişkin tarihsel belgeler, uluslararası anlaşmalar, diplomatik söylemler ve stratejik dokümanlar yorumlayıcı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Güncel döneme ilişkin olarak ise Çin'in bölgedeki liman yatırımları, altyapı projeleri ve kültürel etki araçları ile ABD'nin güvenlik, askerî varlık ve caydırıcılık temelli stratejileri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan veri kaynakları; akademik literatür, uluslararası raporlar, politika belgeleri ve güvenilir açık kaynaklardan elde edilen güncel analizleri içermektedir. Bu kaynaklar, tarihsel süreklilik ile güncel jeopolitik gelişmeler arasında analitik bir ilişki kurmak amacıyla birlikte değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde tarihsel czmlleme ve karşılaştırmalı değerlendirme tekniklerinden yararlanılmış; farklı aktörlerin stratejik yaklaşımları maddi güç unsurları ile epistemik boyut arasındaki ilişki çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda çalışma, yeni veri üretmekten ziyade mevcut verileri yeniden yorumlayarak jeopolitik rekabetin epistemik katmanını analitik olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda veri seçimi, çalışmanın araştırma sorusu ile doğrudan ilişkili olan ve Panama Kanalı ile Çin'in Latin Amerika'daki stratejik faaliyetlerini aıkklamaya imkn veren kaynaklarla sınırlandırılmıştır.

Panama Kanalı'nın Tarihsel Arka Planı ve Küresel nemi

Sanayi Devrimi ve ABD'nin Kurucu Felsefesi

19. yüzyılın son ceyreğinde başlayan II. Sanayi Devrimi, retim tekniklerinde köklü bir dönüşüm yarattı. Elektrik, içten yanmalı motor ve elik üretimindeki gelişmeler, ekonomik yapıları baştan aşağı değiştirdi. Buhar gücüne dayalı sistemlerin yerini daha güçlü enerji kaynakları aldı. Bununla beraber, demiryolları ve telgraf hatları, ticaretin ve iletişimin hızını artırarak dünya ekonomisini birbirine daha sıkı bağladı. Bu teknik gelişmeler hem üretim araçlarını hem de üretim biçimlerini dönüştürdü. (Kern, 2000, s.108-146)

Bu gelişmeler üretim standardlaşmasına, seri montaj hattı belirgin olmasına da vesile olmuştur. Bu değişimi sanayi dünyasında uygulayan Henry Ford'un geliştirdiği sistem, maliyetleri düşürüp üretilmi hızlandırdı. Tüketim malları geniş halk kesimlerinin ulaşabildiği bir düzeye indi. Üretim biçimindeki bu değişim doğal olarak ekonomiyi ve buna bağlı olarak, devletlerarasındaki rekabeti de dönüştürdü. G, artık askeri imknların ötesinde, üretim kapasitesi ve teknoloji düzeyiyle ölçülmeye başlandı. Teknoloji, sanayide ve ekonomide olan gelişmeler, rekabetin doğasını kalıcı biçimde değiştirdi. (Lovering, 2009, s. 232-242) Kısacası; g asker sayısı ile birlikte ekonomik g ve teknolojik imkânlar ile de ölçülmeye başladı.

Ortaya çıkan yapısal değişimler, sistemik yapıda önce İngiltere'nin uzun süredir koruduğu öncülüğü sarstı. Bu sarsıntının ardından, Almanya ve ABD yeni sanayi güçleri olarak öne çıktı. Hammadde ve pazar arayışı rekabeti sertleştirdi. Sermaye ihracı, bu mücadelenin temel aracı haline geldi. Sanayileşmiş devletler, dışa açılma politikaları ve emperyal girişimlerle dünya üzerindeki üstünlüğü hedefledi. Ekonomik yarış, zamanla jeopolitik çekişmelerin de merkezine yerleşti. (Lenin, 1963, s.45) Son olarak, sanayi devrimi üretim yöntemlerini değiştirmekle kalmadı, deniz yolları, demiryolları ve iletişim ağlarını da küresel rekabetin merkezine taşıdı. (Soni, Rawat, & Sharma, 2020, s. 66-73)

Bu gelişmelerin düşünsel temelinde ise ABD'nin kuruluş felsefesine yatmaktadır. Klasik liberal anlayış, bireysel özgürlüğü, serbest piyasa düzenini ve sınırlı devleti öne çıkardı. Adam Smith'in görüşleri bu yaklaşımı derinden etkiledi. Görünmez el ilkesi ve serbest ticaret fikri, Amerikan ekonomik düşüncesinin temelinde yer aldı. (Smith, 2007)

Sanayi ve teknolojik gelişmeler ile birlikte, ABD'nin kolektif bilincinde var olan ve 19. yüzyılda ortaya çıkan "Manifest Destiny" (Kader Bildirgesi) (Kehoe, 2014) doktrini, ülkenin kıtasal genişlemesini meşru kıldı. Bu dönemde ABD, yayılmayı tarihsel bir hak olarak kabul etti. Bunun yanı sıra, 1823 tarihli Monroe Doktrini, Avrupa'nın kıtaya müdahalesini reddederek Washington yönetiminin kendi etki alanını güvence altına almasını amaçladı. Bu anlayış, genişleme siyasetini askeri sınırların ötesine taşıdı. Ekonomik, ticari ve lojistik hedefler, ABD stratejisinin ayrılmaz parçaları haline geldi. Neticede genişleme, bütüncül bir güç politikası biçimini aldı. (Thomas, 1923)

Bu bütüncül hareket tarzı, deniz yollarının stratejik önem kazanmasının temel nedeni oldu. Okyanuslar arasındaki geçişler hem ticaret hem de askeri hareketlilik açısından belirleyici hale geldi. Panama Kanalı düşüncesi, bu stratejik zorunluluğun kaçınılmaz bir sonucu olarak belirdi. (U.S. Department of State, 2025)

Panama Kanalı'nın İnşa Süreci ve Açılışı (1914)

Panama'nın stratejik önemi, keşifler çağıının ilk dönemlerinden itibaren fark edildi. 1502'de Kristof Kolomb bölgeye ulaştı, ancak kalıcı bir başarı sağlayamadı. 1513'te Vasco Nunez de Balboa, (Encyclopaedia Britannica, 2025) kıstağı geçerek Pasifik Okyanusu'na ulaşan ilk Avrupalı oldu. Bu keşif, Atlantik ile Pasifik arasındaki mesafenin kısa olduğunu gösterdi. (Thatcher, 1915, s. 45, 47-75)

16. yüzyılda kanal fikri yeniden gündeme gelmiştir. Ancak Katolik İspanya Kralı II. Philip, Dominiken rahiplerin görüşleri doğrultusunda bu projeye karşı çıkmıştır. "Tanrı'nın ayırmadığını insan ayırmamalı" anlayışıyla hareket eden kral, girişimi teknik bir mühendislik meselesinden ziyade teolojik bir müdahale olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, söz konusu dönemde kanal fikrinin dini hassasiyetlerle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir (Thatcher, 1915, s. 45). Bu tarihsel örnek, çalışmada ele alınan "*epistemik jeopolitik*" yaklaşımın geçmişte nasıl işlediğini göstermektedir. Dini referanslar temelinde şekillenen düşünsel çerçevelerin, siyasal iktidarların stratejik karar alma ufkunu daralttığı ve değişen güç dengelerine uyum sağlama kapasitesini sınırladığı bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Tarihin sürekli akışı içerisinde 19. yüzyılın başlarında Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketleriyle birlikte, dini kaygıların yerini ilerleme ve küresel ticaretin yeniden örgütlenmesi düşüncesi aldı. 1825'te Simon Bolivar, Fransız Baron Thierry'ye kanal imtiyazı verdi. Bu dönemde Humboldt ve Goethe'nin entelektüel çalışmaları, kanal fikrini mitolojik çağrışımlardan uzaklaştırarak bilimsel bir zemine taşıdı. Goethe'nin doğa bilimlerine ilgisiyle Humboldt'un coğrafya ve iklim üzerine gözlemleri, projeyi insan aklının ürünü olarak değerlendirme anlayışını güçlendirdi. Bu yaklaşımla kanal, metafizik bir mucize değil, modernleşme ve uygarlık kurma idealinin somut bir göstergesi hâline geldi. (Thatcher, 1915, s. 51-52) Yani, dönemin entelektüellerinin epistemik mücadelesi fikirlerin değişmesinde belirleyici olmuştur.

19. yüzyılın sonlarına doğru Panama Kanalı, ekonomik olduğu kadar askeri açıdan da zorunluluk haline geldi. Amerikan donanması bu dönemde buharlı ve çelik zırhlı gemilerle dönüşüm yaşarken, Kongre rekabet gücü yüksek bir filo için bütçe ayırdı. Alfred Thayer Mahan, deniz hâkimiyetini ulusal gücün ve refahın temel koşulu olarak tanımladı. (Mahan, 1890) Bu düşünce, askeri çevrelerin yanı sıra sivil bürokraside de yankı buldu. Donanma Müsteşarı Theodore Roosevelt de bu görüşü benimseyerek deniz gücünün önemini savundu. (The Editors of Encyclopædia Britannica, 2025)

1898'deki İspanyol-Amerikan Savaşı'nın ardından ABD, Karayipler ve Pasifik'te yeni koloniler kazandı. Bu dönüşüm ile birlikte ülke, deniz aşırı bir imparatorluğa dönüşmeye başladı. (Pettyjohn, 2012)

Bu doğrultuda ABD, Monroe Doktrini çerçevesinde, Avrupa devletlerinin Karayipler ve Orta Amerika’da yeni nüfuz alanları kazanmasını engellemeyi temel bir dış politika hedefi olarak benimsedi. (Pillet, 1914)

19. yüzyılın son çeyreğinde Orta Amerika’da kanal için farklı güzergâhlar tartışılmaya başlandı. Rekabet, özellikle Panama ve Nikaragua arasında yoğunlaştı. ABD, Kolombiya ile müzakereler yürüttü. Fakat Panama Demiryolu Şirketi’nin imtiyazları nedeniyle ilerleme sağlayamadı. İlgili süreçte devreye Fransızlar girdi. 1878’de Napoleon B. Wyse, Kolombiya’dan kanal yapımı için imtiyaz aldı. Kısa süre sonra Süveyş Kanalı’nın mimarı Ferdinand de Lesseps projeye katıldı. 1879’daki Paris Kongresi’nde Panama güzergâhı ve deniz seviyesinde bir kanal fikri benimsendi. “Evrensel Kanal Şirketi” kurulup hisseler halka açıldı. Sonuçta Fransız girişimi, Panama Kanalı düşüncesini ilk kez uluslararası ölçekte somut bir projeye dönüştürdü. (Thatcher, 1915, s.53) Burada Süveyş Kanalını açan ve daha sonra Panama kanalı için hareket eden Fransızların da düşün dünyasının ele alınmasının stratejik bağlamda önemi vardır. Bu noktadan hareketle, Fransız düşünür ve entelektüel olan Francis Bacon, “bilgi güçtür” (Panovski, 2023) ilkesini merkeze alarak doğayı insan aklının soruşturabileceği ve dönüştürebileceği bir alan olarak tanımlamaktadır. Yine Rene Descartes ise insanı doğanın “efendisi ve sahibi” (Ribe, 1997) konumuna yerleştirerek doğayı mekanik ve yönetilebilir bir düzen olarak yorumlar. Bu fikir ile hareket eden, Fransızların düşüncesinde doğa, kendiliğinden işleyen bir bütünlük olmaktan çıkar; insan iradesinin planlayabileceği, yönlendirebileceği ve düzenleyebileceği bir gerçeklik olarak görülür. Bu epistemolojik bakış açısı, insan eliyle inşa edilen ilk küresel stratejik su yolu olan Süveyş Kanalı’nın açılmasını mümkün kılan zihinsel ve teknik çerçeveyi üretmiştir. Devamında Panama Kanalı’nın inşasında referans alınan epistemik bir model hâline gelmiştir. Günümüzde planlanan Kanal İstanbul Projesi ise bu tarihsel ve entelektüel sürekliliğın güncel bir yansıması olarak değerdendirilebilir.

Panama Kanalına tekrar ele aldığımızda, Fransızların başlattığı bu girişim kısa sürede büyük bir krize dönüştü. Teknik ve mali zorluklara ek olarak tropikal hastalıklar ciddi can kayıplarına neden oldu. Kanalı başlangıçta deniz seviyesinde tasarlanması, Culebra Geçidi’nde yapılan değışiklikler ve Gamboa’daki baraj inşasıyla birlikte giderek karmaşıklaştı. Yetersiz makineler, düzensiz harcamalar ve devlet desteğinin eksikliği başarısızlığı hızlandırdı. Sarıhumma ve sıtma salgınları binlerce işçinin ölümüne yol açtı. Sonuçta şirket 1889’da iflas etti ve harcanan yüz milyonlarca dolara rağmen kanal tamamlanamadı. (Thatcher, 1915, s.53)

Tıpkı İngiltere’nin başlangıçta Süveyş Kanalı’na mesafeli durmasına rağmen sonradan kontrolü ele geçirmesi örneğinde olduğu gibi, ABD’de Panama Kanalı’na yönelik tutumunu zaman içinde değıştirdi. Fransız girişiminin başarısızlığı sonrasında proje askıya alındı. Ancak 1898’deki İspanyol-Amerikan Savaşı, kanalı stratejik değeri açık biçimde ortaya koydu. Özellikle Oregon zırlıhsının Güney Amerika’yı dolaşmak zorunda kalması bu ihtiyacı görünür hale getirdi. Aynı yıllarda salgın hastalıkların denetim altına alınması, sağlık önlemlerinin önemini gösterdi. 1899’da kurulan komisyon, önce Nikaragua güzergâhını değerdendirdi, fakat maliyet ve uygunluk açısından Panama’nın daha elverişli olduğu sonucuna vardı. Neticede kanal projesi, Amerikan denetiminde yeniden gündeme geldi. (Thatcher, 1915, s.55)

1902 tarihli Spooner Yasası, (1902 tarihli Spooner Yasası, Panama Kanalı’nın yapımına resmi olarak izin veren ABD yasasıdır.) kanal inşasını yalnız teknik ve mali değil, ideolojik bir çerçeveyle de şekillendirdi. (Jackson, 1916) Kolombiya’nın anlaşmayı reddetmesi üzerine ABD, Panama’daki ayrılıkçı hareketleri destekledi. Bununla da kalmayarak, 3 Kasım 1903’te ilan edilen Panama’nın bağımsızlığını hızla tanıdı. ABD savaş gemileri Kolombiya müdahalesini engelledi. Washington yönetimi kanal projesini teknik bir mühendislik girişimi olarak değil, stratejik ve siyasi bir hamle olarak gördü. Bu stratejik bakış açısı, Panama’nın bağımsızlığına giden sürecin temel unsuru hâline geldi. (Thatcher, 1915, s.53)

Spooner Yasası’nın ardından süreç hızla ilerledi. ABD ile Panama arasında Hay-Bunau-Varilla Antlaşması imzalandı. (Convention Between the United States and Panama, 1903) Antlaşma uyarınca ABD, 10 milyon dolar karşılığında Kanal Bölgesi’nin denetimini ele geçirdi. Takiben, kanalı inşa ve işletme yetkisini üstlenirken Panama’nın bağımsızlığını da güvence altına aldı. Washington yönetimi, hem stratejik bir geçidi kontrol etme hakkını kazandı hem de bölgedeki nüfuzunu hukuki bir zemine oturttu. (Ameringer, 1966)

Panama’nın bağımsızlığının ardından kanal inşası somut biçimde ilerlemeye başladı. 1906’da Kongre kanalı “kilitli sistem” ile yapılmasına karar verdi. Üç aşamalı bu sistem, gemi geçişlerini hızlandırmak ve güvenliği artırmak amacıyla tasarlandı. Kilit odaları dönemin savaş ve ticaret gemilerinin ölçülerine göre düzenlendi. Gatun Barajı sayesinde Chagres Nehri’nin suları biriktirilerek kanal için yapay bir göl

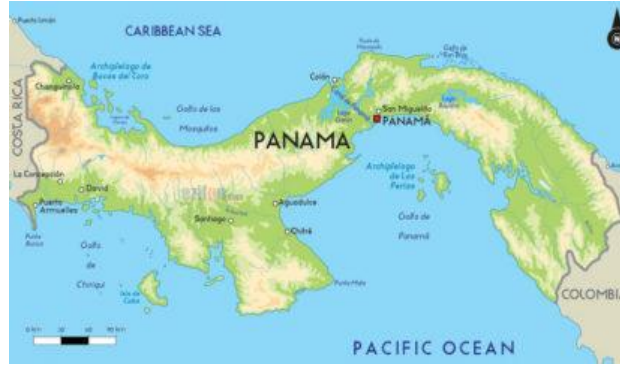
oluşturuldu. Bu mühendislik çözümleri, Panama Kanalı'nın uzun vadeli işleyişini güvence altına aldı. (Thatcher, 1915, s.60)

Kanalın teknik yapısı belirlendikten sonra ABD, projeyi kurumsal bir zeminde ilerletti. İlk adımlar arasında hazırlık çalışmaları ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi yer aldı. Ancak sık sık değişen başmühendisler süreci yavaşlattı. 1907'de George W. Goethals'ın göreve gelmesiyle yönetim istikrar kazandı. Onun liderliğinde merkezi bir organizasyon kuruldu ve çalışmalar disiplinli biçimde sürdürüldü. Sonuçta kanal, 1914'te tamamlandı. (Thatcher, 1915, s.58)

Panama Kanalı, mühendislik başarısının ötesinde, Amerika'nın tropik bölgelerde modernleşme iddiasını yansıtan bir proje hâline geldi. Sarıhumma ve sıtmanın kontrol altına alınması ilgili zaman diliminde önemli bir dönüm noktasıydı. Altyapı yatırımları ve idari düzenlemeler bölgeyi yaşanabilir hâle getirdi. Neticede "beyaz adam için tropikler yaşanmaz" anlayışı geçerliliğini yitirdi. Kanal, ABD'nin teknolojik ve örgütsel yetkinliğinin somut bir ifadesine dönüştü. (Thatcher, 1915, s.59)

Gatun Barajı, kanal boyunca 26 metrelik sabit su yüksekliği sağlayarak yapay bir rezervuar görevi gördü. Gemiler, Atlantik'ten Pasifik'e altı aşamalı kilit sistemiyle geçti. Bu geçişler elektrikli lokomotiflerle yönlendirildi. Yaklaşık on saat süren yolculuk, dönemin en büyük gemilerinin geçişine uygun şekilde tasarlandı. Kanal, ticareti hızlandırırken Latin Amerika ile ABD arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkileri de güçlendirdi. (Thatcher, 1915, s.74)

Panama Kanalı, ABD'ye Latin Amerika pazarlarına ulaşımında önemli bir mesafe avantajı sağladı. Bu durum, Avrupa'nın bölgedeki ticari etkisini zayıflattı. ABD ile Latin Amerika arasındaki ticaret hızla arttı. Bölge Washington açısından doğal bir etki alanına dönüştü. Sonuçta kanal, Monroe Doktrininin dış politika anlayışını somutlaştıran stratejik bir araç haline geldi. (Nester, 2013, s. 83-87)

Şekil 1. Panama Kanalı (*Initiatives pour l'Avenir des Grands Fleuves*, 2025)

Panama Krizinin Kökenleri: Amerikan Karşıtlığı ve ABD Hegemonyasına Yönelik Meydan Okumalar (1914-1999)

Kanalın açılmasından sonra ABD ile Panama arasında zamanla çeşitli siyasi gerilimler yaşandı. Ve fakat söz konusu gerilimler süreç, 1999'da kanalın Panama'ya devredilmesiyle son buldu. Makalede bu döneme ilişkin gelişmelere genel hatlarıyla değinilmektedir.

Bu bağlamda ilk önemli gelişme, 1921'de imzalanan Thompson-Urrutia Antlaşması'dır. 1903'te Panama'nın Kolombiya'dan ayrılmasında ABD'nin oynadığı rol, Latin Amerika kamuoyunda uzun süre tepkiyle karşılanmıştır. Bu gerilimi azaltmak amacıyla ABD, söz konusu antlaşma ile Kolombiya'ya 25 milyon dolar tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Bu hadise, ABD'nin bölgede ilk kez doğrudan tazminat ödeyerek siyasi sorumluluk üstlenmesi açısından dikkat çekmektedir. (Duran & Bucheli, 2017, s. 92-122)

Atılan bu adım, Panama'nın egemenlik beklentilerini tam olarak karşılamadı. Bu gerçeklik, ilerleyen yıllarda kanal bölgesindeki yetki paylaşımının yeniden tartışılmasına yol açtı. 1930'lu yıllarda Panama, sınırlı egemenlik haklarına ilişkin rahatsızlığını daha açık biçimde dile getirdi. 1936 tarihli Hull-Alfaro Antlaşması ile ABD'nin tek taraflı müdahale hakkı kaldırıldı. Bu sonuçla Panama, kanal üzerindeki egemenliğini hukuki zeminde güçlendirme yönünde ilk adımını attı. (Langley, 1968, s. 220-233)

Atılan bu adıma rağmen, Panama Kanalı üzerindeki fiili kontrol ABD'nin elinde kalmaya devam etti. Bu durum zamanla halk arasında daha açık bir tepkiye yol açtı. 1950'li yılların sonlarına gelindiğinde, Panama kamuoyu özellikle sembolik egemenlik konularına karşı daha hassas hale geldi. Kanal bölgesinde yalnızca Amerikan bayrağının dalgalanması, Panama halkı tarafından bir egemenlik ihlali olarak görüldü.

1959’da başlayan öğrenci protestoları kısa sürede kitlesel gösterilere dönüştü. Bu kitlesel hareketlilik, iki ülke arasındaki toplumsal gerilimin görünür hale geldiği ilk büyük kırılma olarak kayda geçti. (U.S. Department of State, 1959)

Bu olayların yarattığı toplumsal ve siyasi baskı, ilerleyen yıllarda daha büyük bir krizin zeminini hazırladı. 1960’ların başında “bayrak meselesi” yeniden gündeme geldi ve bu kez çok daha sert çatışmalara yol açtı. 9 Ocak 1964’te, Panama bayrağının kanal bölgesindeki bir Amerikan okulunda indirilmek istenmesiyle olaylar patlak verdi. Çatışmalarda onlarca kişi yaralandı, en az yirmi kişi yaşamını yitirdi. Krizin ardından Panama, ABD ile diplomatik ilişkilerini kesti. Bu dönem, kanalın statüsünün yeniden müzakere edilmesini zorunlu hâle getirdi. (International Commission of Jurists, 1964)

1964’teki krizin ardından iki ülke arasındaki gerginlik sürdü. Panama, egemenlik taleplerini artık daha açık ve örgütlü biçimde dile getirmeye başladı. Bu talepler, 1970’li yılların ortalarında doğrudan müzakere sürecine dönüştü. Panama Devlet Başkanı General Omar Torrijos ile ABD Başkanı Jimmy Carter arasında yürütölen görüşmeler sonucunda, 1977’de iki ayrı antlaşma imzalandı. Bu antlaşmalarla Panama Kanalı’nın 31 Aralık 1999’da Panama’ya devredilmesi kararlaştırıldı. ABD’nin bölgedeki sürekli askeri varlığına son verileceği açıklandı. Anlaşmalar, Panama’nın uzun süredir sürdürdüğü egemenlik mücadelesinin en önemli diplomatik başarısı olarak kabul edildi. (U.S. Department of State, 2025) Bu antlaşma tarihi açıdan büyük bir kırılmayı sağlamış, 21.yy da Çin’in bölgeye girmesine sebep olmuştur.

Ancak bu diplomatik kazanımın arkasında oldukça sert bir stratejik planlama bulunuyordu. Antlaşmaların onaylanmaması durumunda General Torrijos’un devreye sokacağı bir sabotaj planı hazırđı. “Operasyon Huele Quemado (Yanık Kokusu)” adı verilen bu plan, yaklaşık iki bin kişilik Ulusal Muhafız Birliğinin kanal boyunca yüzlerce noktada eşzamanlı eylem yapmasını öngörüyordu. Bu kadar geniş bir sabotajın önüne geçmek neredeyse olanaksızdı. Carter yönetiminin bu plandan haberdar olduğu ve Kongre’yi ikna sürecinde bu durumu dikkate aldığı anlaşılmaktadır. ABD, bu koşullar altında diplomatik gerekçelerin ötesine geçerek güvenlik kaygılarını esas almış ve uzlaşmaya yönelmiştir. (Sanchez, 2002, s. 57-89) Bu bağlamda ABD, diplomatik saiklerin ötesinde, doğrudan güvenlik kaygılarından hareketle uzlaşmaya yönelmiştir.

Bu vaka, iki devlet arasındaki güç asimetrisinin tek başına belirleyici bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır. Stratejik yahut jeostratejik imkânlar doğru kullanıldığında, mevcut denge üzerinde kayda değer bir etki yaratılabilmektedir. Bu tecrübe, benzer şartlar altında bulunan diğer devletler için de yön gösterici nitelik taşımaktadır.

1977’de imzalanan antlaşmalar Panama’nın egemenlik mücadelesi açısından önemli bir kazanım olarak görölse de, uygulama süreci oldukça sancılı geçti. 1980’li yıllarda iktidarda bulunan General Manuel Noriega, baskıcı yönetimiyle hem iç hem de dış politikada tepkilere yol açtı. Muhalefeti bastıran tutumu, ABD tarafından bir güvenlik riski olarak değerlendirildi. Noriega’nın giderek sertleşen Amerikan karşıtı söylemleri ve uyuturucu trafiğiyle bağlantılı olduğu yönündeki iddialar, uluslararası alanda ciddi rahatsızlık yarattı.

Bu koşullar altında, Panama Kanalı gibi stratejik bir geçiş noktasında yaşanan siyasi belirsizlik, ABD açısından ciddi bir tehdit olarak değerlendirildi. Ekonomik olduğu kadar askeri açıdan da kritik öneme sahip bu bölgede istikrarın bozulması, Washington’un uzun vadeli çıkarlarıyla örtüşmüyordu. Bu nedenle ABD, 1989 yılında “Just Cause Operasyonu” ile Panama’ya askeri müdahalede bulundu. Müdahale sonucunda General Noriega görevden alındı. Ülke yönetimi yeniden şekillendirildi. Tüm bu aşamalara rağmen, ABD 1977 antlaşmasında belirlenen takvime bağlı kaldı ve kanalın devrini erteledi. (Grant, 1991)

1989’daki ABD müdahalesi, başlangıçta küçük bir ülkenin büyük bir güce karşı direnişi olarak yansıtıldı. Kamuoyunda bu durum, ‘Davut-Golyat’ benzetmesiyle ifade edildi. General Noriega’nın ABD’ye karşı giderek daha bağımsız bir çizgi izlemesi de bu algıyı güçlendirdi. Ancak bu benzetme, yaşananların arka planını tam olarak yansıtmamaktadır. Davut-Golyat (The Holly Bible, NIV, 1 Samuel 17:1-25:7) anlatısı, güçsüzün güçlüye karşı zaferini simgeler. Oysa Panama örneğinde, çok daha uzun ve sistemli bir güç ilişkisi söz konusudur.

ABD’nin Panama üzerindeki etkisi bu döneme özgü değildir. Yaklaşık bir yüzyıllık bir hegemonya ilişkisi mevcuttur. Bu noktada yaşananlar, zayıfın güçlüye karşı kesin bir zaferinden ziyade, ABD’nin uzun vadeli çıkarlarını koruma stratejisi olarak değerlendirilebilir. (Sanchez, 2002, s. 58)

Antonio Francesco Gramsci'nin hegemonya kavramsallaştırması, ABD'nin Latin Amerika'daki etkisini açıklamak açısından önemli bir teorik çerçeve sunar. Panama süreci, bu yaklaşımın somut bir örneğidir. Panamada demokrasi ve kalkınma söylemleri öne çıkarılmış olsa da, temel hedef çoğu zaman güç dengesini ABD lehine çevirmek olmuştur. Bu amaçla, gerekli görüldüğünde otoriter rejimlerle iş birliği yapılmıştır. Özellikle jeopolitik açıdan kritik bölgelerde bu tutum daha belirgin biçimde görülür. ABD'nin bölgesel nüfuzu ekonomik, siyasi ve diplomatik araçlarla güçlenmiştir. Hegemonya, fiziksel zorun ötesine geçerek çok daha kapsamlı bir egemenlik biçimine dönüşmüştür. (Im, 1991, s. 123-156)

Bu aşamaya kadar Panama Kanalı'nın tarihsel arka planı ve ABD ile Panama arasındaki güç mücadelesi ele alındı. Öte yandan, bu makalenin esas odağı, 21. yüzyılda bu stratejik hattın merkezinde şekillenen Çin ve ABD arasındaki güç rekabetidir.

Jeo-Stratejik Bir Mücadele Alanı Olarak Panama: 21. Yüzyılda Çin'in Yükselişi ve ABD'nin Tepkisi

2024 mali yılında Panama Kanalı 4,99 milyar dolar gelir ve 3,45 milyar dolar net kazanç elde etti. Kanal İdaresi Başkanı Ricaurte Vasquez Morales'e göre 9.944 gemi geçiş yaptı ve 423 milyon ton yük taşındı. Gemilerin yaklaşık üçte biri Neopanamax (gelişmiş ölçülerde), geri kalanı ise klasik Panamax (eski ölçüler) tipindeydi. Bu rakamlar, kanalın küresel ticaretteki önemini koruduğunu ve farklı taşıma kapasitelerine uyum sağladığını gösteriyor. (Panama Canal Authority [ACP], 2025)

Bu veriler, Panama'nın stratejik bir su yolu olduğunu açıkça göstermektedir. Kanal, büyük güçlerin nüfuz mücadelesinin merkezindedir. Yükselen güç Çin ile hegemonik aktör ABD, bu bölgede etkilerini artırmak ve dengeyi kendi lehlerine çevirmek için çeşitli stratejiler geliştirmektedir.

20. yüzyılda ABD, ciddi bir kara tehdidi olmaması sayesinde okyanuslara açılma avantajına sahipti. Benzer bir konum bugün Çin için de geçerlidir. Çin'i doğrudan tehdit eden bir kara gücü bulunmadığından, ülke 21. yüzyılda Panama gibi stratejik su yollarında etkisini artırmaya çalışmaktadır. Ancak karşısında bu kez deniz gücü olan ABD vardır.

Bu rekabet giderek keskinleşmektedir. Panama gibi kanallar, büyük güçler arasındaki gerginliğin merkezinde yer almaktadır. Çin'in jeopolitik konumu ve ekonomik büyümesi, ABD'nin deniz hâkimiyetine meydan okumasına olanak tanımaktadır. Bahsi geçen süreç, küresel güvenlik dengesinde ciddi sarsıntılara yol açabilir ve güç mücadelesini sıcak çatışma riskine dönüştürebilir. (Ross, 2018, s. 35-38)

Neo-Liberal Kriz ve Jeopolitik Boşluk: Çin'in Latin Amerika'da Stratejik Genişlemesinin Küresel Arka Planı

Panama Kanalı etrafındaki rekabeti doğru değerlendirmek için, ilk olarak Latin Amerika'daki sosyo-ekonomik dönüşümlere bakmak gerekmektedir. Bu sosyo-ekonomik gelişmelerin verdiği etki ile Çin'in stratejik planlamalar yaptığı göz önünde bulundurulmalıdır.

1970'lerden itibaren yaygınlaşan neo-liberal politikalar ve 1990'larda devletin geri çekilmesi, Latin Amerika'da kurumsal yapıları zayıflattı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla ABD'nin bölgeye ilgisi azaldı. Ortaya çıkan boşluğu Çin, "Barışçıl Yükseliş" söylemi ve "BRI" (Kuşak Yol) girişimiyle doldurdu. 2010'lardan itibaren Çin, Latin Amerika'nın büyük kentlerinde yatırımlarını hızla genişletti. Çin verdiği krediler ile birçok ülkeyi ağır borç yükü altına soktu. Bu sonuçla bölge, ABD ile Çin arasındaki rekabetin belirginleştiği yeni bir jeopolitik alana dönüştü. (Baisotti, 2022) Ayrıca, Çin'in artan ekonomik varlığı kalkınma fırsatları kadar yeni sorunlar da doğurmuştur.

Çin'in Latin Amerika'daki altyapı yatırımları kalkınmayı teşvik eder görünse de yeni bağımlılık ilişkileri yaratmıştır. "Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu"nun (FIDH) 2018 raporu, Çin devlet şirketlerinin Arjantin, Brezilya, Bolivya, Ekvador ve Peru'daki projelerde çevresel yükümlülükleri ihlal ettiğini ve yerli halkların topraklarından zorla çıkarıldığını ortaya koymaktadır. Bu tablo, Çin'in "Barışçıl Yükseliş" söylemiyle çelişmekte ve bölgede yeni-sömürgeci bir bağımlılık modelini güçlendirmektedir. Bu sorunlar özellikle ticaret ilişkilerinde ortaya çıkan asimetrik yapı ile daha belirgin hale gelmiştir.

2000'lerden itibaren Çin'in küreselleşme stratejisi Latin Amerika'da asimetrik bir ticaret ilişkisi doğurdu. Çin, bölgeden petrol, demir ve bakır gibi hammaddeleri ithal ederken sanayi ürünlerini daha yüksek fiyatla sattı. Petrol çoğu zaman finansman ve yatırım aracı olarak kullanıldı. Çinli şirketler arazi kiralayarak yatırımlar yaptı. Hu Jintao'nun 2004 turu, Xi Jinping'in 2014'te açıkladığı "1+3+6" (Yu, 2024) programı ve 2017 Pekin Forumu, Latin Amerika'nın Çin için stratejik önemini pekiştirdi. Bu dinamikte

ihracat büyük ölçüde hammaddelere, ithalat ise sanayi ürünlerine dayandı. Asimetrik yapı bölge ekonomilerinde yeni bir bağımlılık doğurdu. (Yu, 2024, s. 323)

Bu dönemde Çin yatırımları bölge ekonomilerini doğrudan etkiledi. Şili bakır fiyatlarından, Arjantin ve Brezilya ise artan hammadde talebinden yararlandı. Ayrıca, Brezilya’da sanayi geriledi ve sanayisizleşme (deindustrializasyon) (Clark, 2020, s. 29-35) süreci başladı. Çin’in en çok kredi verdiği ülkeler Venezuela, Brezilya, Ekvador ve Arjantin idi. Krediler genellikle petrol karşılığında sağlandı. Çinli şirketler 2011-2016 arasında yaklaşık 40 milyar dolarlık inşaat yatırımı yaptı. 2017’de bu rakam 18 milyar dolara çıktı. Başlangıçta madencilğe yoğunlaşan yatırımlar zamanla telekom, enerji, gıda ve emlak sektörlerine kaydı. Fakat söz konusu süreç çevresel ve toplumsal sorunları da beraberinde getirdi. Bölgesel düzeydeki bu etkiler, Latin Amerika’nın küresel jeopolitik dengelerdeki konumunu değiştirdi. (Yu, 2024, s. 324-327)

20. yüzyılda ABD’nin “arka bahçesi” olarak görülen Latin Amerika, 21. yüzyılda Çin’in “BRI” girişimiyle yeni bir jeopolitik denklemin parçası haline geldi. Çin’in yatırım ve kredi politikaları, bölgeyi ekonomik bağımlılık ilişkisi içinde kendisine yaklaştırdı. Bu gelişim çizgisi ABD’nin tarihsel etkisi sorgulanmaya başladı. Latin Amerika ve Karayipler, ticaretin ötesine geçen, büyük güçlerin rekabet ettiği stratejik bir alan haline dönüştü. (Kliman, 2019)

21. Yüzyıl Öncesinde Çin’in Panama’daki Liman Faaliyetleri ve ABD’nin İlk Tepkileri

Diplomasi tarihinin en etkili figürlerinden Henry Kissinger, Çin’in Batı’dan farklı olarak uzun vadeli planlama yeteneğine sahip olduğunu vurgulamıştır. Ona göre Çin, tarihinin ritimlerini izleyen bir süreklilik içinde hareket ederken, Batı kısa vadeli başarıya odaklanmaktadır. (Kissinger, 2012) Panama Kanalı çevresinde yaşananlar bu öngörüğü doğrular niteliktedir. Çin, ABD’nin askeri güçlerini 1999’da çekmesinden önce küçük adımlarla nüfuz alanları oluşturmuş ve uzun süreli bir stratejiyle kalıcı bir varlık tesis etmiştir. (Speakman, 2021)

Çin’in Panama Kanalı’na yönelik ilk diplomatik ve stratejik hamlesi 1960’lı yıllarda görülmüştür. 1964’te Mao Zedong, ABD’nin kanal bölgesindeki askeri varlığını reddederek Panama’nın egemenlik mücadelesine destek vermiştir. 1973’te Mao, Çin’in Birleşmiş Milletler’deki temsilcisine Panama’nın taleplerini yeniden dile getirme yetkisi vermiştir. ABD’nin askeri güçlerini kanaldan çekmesi gerektiğini açıkça vurgulamıştır. Bu düzlemde Çin, Panama’nın egemenlik çabalarına uluslararası düzeyde diplomatik destek sağlamıştır. (Chavez Rodriguez & Mohlin, 2023, s. 467-488)

Çin’in Panama Kanalı’ndaki ekonomik varlığı, Torrijos-Carter Antlaşmaları uyarınca kanalın 1999’da Panama’ya devrinden önce başlamıştır. Bu süreci fırsat olarak gören Çin, Hong Kong merkezli liman işletmecisi Hutchison Whampoa aracılığıyla stratejik bir adım atmıştır.

Şirket 1995’te Hutchison Ports Panama ofisini, 1996’da ise Panama Ports Company (PPC) adlı işletmeyi kurdu. Bu adımların ardından Çin, 1997 itibarıyla kanal bölgesinde üç limanın işletmesini üstlendi. En önemlisi, Karayip tarafındaki Cristobal Limanı’dır. Bu tesis aynı zamanda kruvaziyer terminaliyle bağlantılıdır. Diğer kilit tesis ise Pasifik kıyısındaki Balboa Limanı’dır. (Chavez Rodriguez & Mohlin, 2023, s. 474)

Şekil 2. Cristobal-Balboa Stratejik Limanları (Webscolar, 2025)

Bu jeopolitik strateji iki açıdan önem taşımaktadır. İlk olarak, Çin ABD’nin Monroe Doktrini üzerinden kurduğu psikolojik üstünlüğe dolaylı bir meydan okuma gerçekleştirmiştir. İkinci olarak, büyük güç rekabetinin çok uluslu şirketler aracılığıyla sürdüğünü gösteren açıklayıcı bir örnek ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan lojistik ağ, kriz anlarında ABD’nin kanal üzerindeki askeri ve ticari hareket kabiliyetini sınırlayabilecek bir “boğazlama” (choke-hold) potansiyeli taşımaktadır. Bu çok uluslu şirketler, ilerleyen

bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, ABD-Çin-Panama hattındaki güç mücadelesinin başlıca aktörleri hâline gelmiştir.

Çin'in bu stratejik hamlesi ABD'de ciddi tartışmalara yol açtı. Temsilciler Meclisi üyesi Duncan Hunter, 1997'de sunduğu H.R. 2950 sayılı yasa teklifiyle Amerikan askerlerinin 1999 sonrasında Panama'da kalmasını talep etti. Gerekçede, Çin'in Panama'daki liman işletmeleri aracılığıyla nüfuz kurmasının Monroe Doktrini'nin ruhuna aykırı olduğu ve ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit ettiği vurgulandı.

Hunter, kanalın “düşman devletler, terörist gruplar veya suç örgütleri” tarafından kullanılmasının engellenmesi gerektiğini savundu. Tasarı, Başkan'dan Çin'in faaliyetleri hakkında rapor talep ederken Savunma Bakanlığı ile CIA'den Çin bağlantılı şirketlerin askeri ve ticari risklerini incelemelerini istedi. (Grossman, 1997)

Bu yasa tasarısı açık biçimde gösterdi ki, özel sektör görünümü altında yürütülen Çin yatırımları ABD açısından salt ekonomik değil, jeopolitik bir nüfuz stratejisinin parçası olarak değerlendirilmiştir.

Çin'in Panama'daki liman işletmeleri üzerinden kurduğu etkiye karşı ABD ise doğrudan askeri varlık yerine istihbarat temelli bir yaklaşım benimsedi. Pentagon'un 1998'de geliştirdiği “Unattended Ground Sensors” (İnsansız Kara Sensörleri) projesi bu stratejinin somut örneğidir. Bu sistem, sahaya yerleştirilen sensörler aracılığıyla düşman hareketlerini ve çevresel koşulları tespit etmeyi amaçladı. Bu stratejik hamle ile ABD, klasik caydırıcılık yöntemlerinin ötesine geçerek Panama'daki çıkarlarını istihbarat teknolojileriyle korumaya yöneldi. (Grossman, 1997, s. 5)

Çin, 2010'lu yıllarda Panama Kanalı'nda etkisini artıracak yeni adımlar attı. 2014'te China Harbor Engineering Company (CHEC), kanal otoritesiyle yenilenme, tasarım finansmanı için görüşmeler yaptı. 2016'da Çin'e ait M.V. COSCO Shipping Panama adlı gemi, genişletilen kanaldan geçen ilk gemi oldu. Bu sembolik olay ABD tarafından yakından izlendi. Washington Büyükelçisi John Feely bir Amerikan savaş gemisinin kanal yakınında konuşlanmasını sağlarken, USSOUTHCOM Komutanı Amiral Kurt Tidd de Pasifik kıyısındaki PATSA Limanı'nda demirli USS Oak Hill gemisini ziyaret ederek açılış törenine katıldı. (Chavez Rodriguez & Mohlin, 2023, s. 475)

Çin, Süveyş, Bab el-Mendeb ve Kızıldeniz bölgelerinde uyguladığı yumuşak güç stratejisinin benzerini Panama'da da sürdürmektedir. Bu çerçevede Panama Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin kurulmasına öncülük etmiş, Konfüçyüs Enstitüsü aracılığıyla ülkenin beş büyük devlet üniversitesine ulaşmıştır. Her yıl lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Çin'de eğitim için tam burslar sağlanmış, hastanelere ve yerel yönetimlere tıbbi malzeme bağışları yapılmıştır. (Chavez Rodriguez & Mohlin, 2023, s. 476)

Bunun yanı sıra, 2017'de Çin ile Panama arasında uluslararası yankı uyandıran bir stratejik ittifak kuruldu. Panama, Tayvan ile diplomatik ilişkilerini keserek Çin ile resmi ilişki başlattı. Başkan Juan Carlos Varela bu kararı ülke için doğru bir adım olarak nitelendirdi. Aynı gün yayımlanan bildiride Panama, dünyada tek bir Çin bulunduğunu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin ülkenin tek yasal temsilcisi olduğunu kabul etti. Bu adımla Panama, Tayvan'la tüm resmi bağlarını kopardı. Kararın ardından, Çin Panama Kanalı'nın ikinci büyük müşterisi hâline geldi. İki ülke arasında ticaret, yatırım ve turizm anlaşmaları imzalandı. Tayvan ise bu gelişmeyi sert biçimde eleştirerek Panama ile tüm işbirliğini sonlandırdı. (Haas & Associated Press, 2017)

İmzalanan ikili anlaşmalar, Çin'in Panama'daki denizcilik sektöründeki etkisini artırdı. Çin-Panama Anlaşması XXII, taraflara karşılıklı olarak “En Çok Kayrılan Ülke” statüsü tanıyarak liman, gümrük, vize ve lojistik alanlarında kolaylıklar sağladı. Anlaşma, insan ve yük taşımacılığını da kolaylaştırdı. Çin-Panama Anlaşması XXXVI ise deniz güvenliği, çevre koruma, kazaların soruşturulması ve denizci eğitimi gibi alanlarda ortak çalışmalar öngördü. (Duane Morris Alerts & Updates, 2018)

Çin'in ekonomik varlığı giderek görünür hâle geldi. 2017'de Amador'da 165 milyon dolarlık kruvaziyer limanı, 2018'de Panama Kanalı üzerine 1,4 milyar dolarlık köprü projeleri Çinli şirketlerce üstlenildi. 2021'de Hutchison Whampoa'nın Balboa ve Cristobal limanlarındaki imtiyazı 2047'ye kadar uzatıldı. 2022'de Çin kontrolündeki Grupo Puentes, 250 milyon dolarlık otoyol ihalesini kazandı. Aynı yıl Colon Serbest Ticaret Bölgesi ithalatının %45'i Çin kaynaklıydı. ABD'nin ise payı sınırlı kaldı. Bu gelişmelerle Çin, Panama'da önde gelen ekonomik aktörlerden biri hâline geldi. (Chavez Rodriguez & Mohlin, 2023, s. 475)

2021'de Hutchison Whampoa'nın Balboa ve Cristobal limanlarındaki imtiyazının 2047'ye kadar uzatılması yönündeki girişim, ileride ayrıntıları ele alındığı üzere, ABD'nin girişimleri ile sonuçsuz kalmıştır.

Xi Jinping, Çin'in Latin Amerika genelinde ve özellikle Panama'da daha güçlü ortaklıklar kurma vizyonunu ortaya koymuştur. Ona göre Çin, bölge ülkelerinin egemenlik ve bağımsızlıklarını koruma çabalarını desteklemekte, dış müdahalelere karşı çıkmaktadır. Bu kapsamda Çin, Panama ve diğer Latin Amerika ülkelere 10 milyar dolarlık kalkınma kredisi, vizesiz seyahat kolaylığı ve güvenlik ekipmanı desteğı vaat etmiştir. Xi ayrıca siber güvenlik, terörle mücadele, yolsuzluk ve organize suçla mücadele gibi alanlarda işbirliği önermiş; Panama Kanalı'nın güvenliği dâhil bölgesel istikrarın korunmasına katkı sözü vermiştir. "BRI" girişimiyle Panama ile ekonomik bağların derinleştirilmesi, Pekin'in Latin Amerika'daki stratejik varlığını güçlendiren temel adım olarak sunulmuştur. (Leahy, 2025)

Çin'in Latin Amerika'daki Liman Stratejisi ve Kritik Altyapı Yatırımları

Çin'in Latin Amerika'daki liman stratejisinin ilk ve en sembolik örneğı Panama'da ortaya çıkmıştır. Benzer girişimler kısa sürede kıtanın farklı bölgelerine de yayılmıştır.

Peru-Chancay (Şankay) Mega Limanı (COSCO Shipping Ports)

2013'te Xi Jinping tarafından ilan edilen "BRI" Çin'in uluslararası sistemik yapıda ağırlığını artırmayı amaçlayan altyapı odaklı bir dış politika stratejisidir. (Kumar, 2023)

Bu doktrin, ekonomik olduğı kadar jeopolitik bir yön de taşımaktadır. Makalenin önceki bölümlerinde belirtildiğı gibi, bu stratejinin karşısında hegemonik güç konumundaki ABD bulunmaktadır. Çin, 21. yüzyılda küresel ölçekte etki alanını genişletmek amacıyla altyapı yatırımlarını dış politikasının merkezine yerleştirmiştir. Başlangıçta Asya, Afrika ve Avrupa'yı kapsayan BRI, zamanla Latin Amerika'ya da yayılmıştır. ABD'nin "arka bahçesi" olarak gördüğü bu bölgede Çin, yeni ticaret koridorları, limanlar ve altyapı projeleri aracılığıyla ekonomik ve jeopolitik etkisini artırmaktadır. (Dussel Peters, Cook, & Alter, 2024)

Bu stratejinin somut örneğı, Peru'da inşa edilen Chancay (Şankay) Mega Limanı'dır. Proje, Çin devletine bağlı denizcilik şirketi China Ocean Shipping Company (COSCO) tarafından yürütölmektedir. Lojistik taşımacılığın yanı sıra liman işletmeciliğinde de öne çıkan COSCO'nun yaklaşık 3 milyar dolarlık yatırımı, Çin'in Pasifik üzerinden Latin Amerika'ya uzanan yeni bir ticaret koridoru oluşturmasını sağlamaktadır. (Apostolopoulou & Pizarro, 2025, s. 223-241)

Chancay Limanı'nı yalnız bir altyapı yatırımı olarak görmek yetersizdir. Çin'in mekânsal stratejileri bu projeler üzerinden Latin Amerika'daki etkisini artırmayı hedeflemektedir. "Port-Park-City" (PPC) modeli bu anlayışın temelini oluşturur. Bu yaklaşım, limanları üretim ve şehirleşme ile bütünleşmiş kalkınma merkezlerine dönüştörmektedir. Chancay, Çin'in çok uluslu şirketler aracılığıyla yürüttüğü küresel stratejinin Latin Amerika'daki açık örneklerinden biridir. Üretim, lojistik ve kentleşmenin birleşimi, Çin'in bölgesel bağımlılığı ve jeopolitik gücü artırma hedefiyle örtüşmektedir. (Apostolopoulou & Pizarro, 2025, s. 226)

Bu stratejinin bir diğer boyutu, Çin ile Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğı (CELAC) arasında kurulan işbirliği platformudur. CELAC, 33 ülkenin yer aldığı ve ABD ile Kanada'nın dışında bırakıldığı bölgesel bir yapıdır. Bu mekanizma, Çin'in bölgeyle doğrudan temas kurmasını sağlayan diplomatik bir kanal işlevi görmektedir. 2015'te kurulan Çin-CELAC Forumu, Latin Amerika'nın "BRI" girişiminin doğal uzantısı olarak görölmesine zemin hazırlamıştır. Peru'nun bu sürece katılımı rastlantı değildir; ülkenin doğal kaynakları ve Pasifik kıyısındaki stratejik konumu, onu Çin açısından ekonomik ve jeopolitik bakımdan değerli bir ortak hâline getirmiştir. (Apostolopoulou & Pizarro, 2025, s. 228)

Huawei'nin bölgede üretim tesisi kuracağına ilişkin açıklamalar, Chancay'daki altyapı sürecinin ekonomik sınırları aştığını göstermektedir. Bu gelişme, Çin'in dijital nüfuzunu Latin Amerika'ya genişletme çabasının somut bir örneğı olarak "Dijital İpek Yolu" stratejisini güçlendirmiştir. Huawei'nin varlığı, yalnızca bir yatırım değil, dijital rekabetin Peru'daki jeopolitik yansımasıdır. (Apostolopoulou & Pizarro, 2025, s.231) makalenin ilerleyen bölümlerinde, jeopolitik hesaplaşmaların giderek devletler üzerinden değil, şirketler aracılığıyla yürütöldüğüne dair örnekleri ayrıntılı biçimde ele almaktayız.

5 Haziran 2025'te Peru Devlet Başkanı Dina Boluarte, COSCO Shipping'e Chancay Limanı için resmi işletme lisansı vermiştir. Bu kararla tesis tam kapasiteyle faaliyete geçmiştir. Kasım 2024'te Peru ve Çin liderlerinin katıldığı açılışın ardından, limanın ülke ekonomisine %1,8 oranında katkı sağlaması ve yıllık 4,5 milyar dolar ek gelir yaratması öngörülmektedir. Bu sonuç, Peru için sadece ekonomik bir kazanç değil, bölgesel ölçekte stratejik bir konum da kazandırmıştır.

Asya hattında transit süresinin 35 günden 23 güne düşmesi maliyetleri azaltmış, ihracatın rekabet gücünü artırmıştır. Çok işlevli terminal yapısı sayesinde konteyner ve dökme yük taşımacılığı yapılabilmektedir. Bu gelişme, Çin'in Latin Amerika'daki yatırımlarının kredi ve ticaretin ötesine geçerek kalıcı bir altyapı gücüne dönüştüğünü göstermektedir.

Chancay Limanı'nın etkileri ekonomik alanla sınırlı değildir. Panama, Kolombiya ve Şili ile kurulan bağlantılar, Çin'in Latin Amerika'daki "deniz ipek yolu koridoru" stratejisini tamamlamaktadır. Bu ağ, bölgeyi küresel lojistik sistemin bir halkasına dönüştürmektedir. Panama Kanalı çevresindeki yatırımlar, Jamaika'daki üsler ve Brezilya'daki liman girişimleriyle birlikte değerlendirildiğinde Chancay, Atlantik-Pasifik geçişlerini çeşitlendiren bir alternatif rota işlevi görmektedir. Sonuç olarak, ABD'nin uzun süredir kontrol ettiği deniz ticareti düzenine meydan okunmakta, bölgesel ölçekte yapısal bir değişim ortaya çıkmaktadır. 2025 itibarıyla Chancay, yalnızca bir liman projesi değil, Çin'in Latin Amerika'daki jeo-ekonomik ve jeopolitik varlığını pekiştiren stratejik bir unsur hâline gelmiştir. (Finn, 2025)

An opportunity for consolidated trade with emerging routes

Şekil 3. Şankay Limanı ve Stratejik Önemi (FreshPlaza, 2025)

Jamaika-Kingston Limanı (Çin'in Karayip Stratejisi)

Jamaika, Çin'in Karayipler'deki en büyük yatırım merkezlerinden biridir. Çin, ülkede yönetim değişikliklerinden bağımsız biçimde yakın işbirliğini sürdürerek siyasi ve ekonomik etkisini korumaktadır. (Oosterveld, Wilms, & Kertysova, 2018)

Çin, Karayipler'de etkinliğini artırmak için bölgesel bir stratejik planlama yürütmüştür. Bölge, Panama Kanalı ile Atlantik ve Pasifik arasındaki ticaretin merkezinde yer aldığı için Pekin'in deniz stratejisinde kritik konumdadır. Bu doğrultuda Çin, Jamaika'nın güney kıyısındaki Portland Bight bölgesinde 1,5 milyar dolarlık bir aktarma limanı inşa etmeyi planlamıştır.

Bu proje, genişletilen Panama Kanalı'ndan geçecek büyük konteyner gemileri için "BRI" çerçevesinde bir ara istasyon olarak tasarlanmıştır. Ancak çevresel tepkiler nedeniyle iptal edilince proje Kingston Limanı'na taşındı. Bu gelişme, Kingston'u Karayipler'in en büyük aktarma merkezi hâline getirdi. Çin neticede, Panama Kanalı çıkışına yakın stratejik önemde bir lojistik üs elde etti. (Oosterveld, Wilms, & Kertysova, 2018, s. 62)

Çin, Jamaika'da yalnızca liman yatırımlarıyla yetinmemiş, askeri işbirliği yoluyla da nüfuz alanını genişletmiştir. Kingston Limanı yatırımları sürerken aynı yıl Çin ve Jamaika Savunma Bakanlıkları arasında karşılıksız askeri yardım anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında Çin, Jamaika Savunma Kuvvetleri subaylarına düzenli aralıklarla eğitim kursları sağlamaya başlamıştır. (Oosterveld, Wilms, & Kertysova, 2018, s. 63)

Xi Jinping'in uyguladığı yumuşak güç stratejisinin örüntüleri Jamaika'da da görülmektedir. Çin burada askeri ve ekonomik alanlar ile birlikte kültürel diplomasi yoluyla da etkisini artırmaktadır. Xi Jinping'in 2009'da The University of the West Indies'de açtığı Konfüçyüs Enstitüsü, Pekin'in yumuşak gücünü toplumsal alana taşımayı amaçlamaktadır. ABD ise bölgede farklı bir yumuşak güç yöntemi izlemektedir. Washington, popüler kültür ve kitle iletişim araçlarını kullanarak etkisini sürdürmektedir. Netflix gibi Amerikan kültür ürünlerinin Jamaika'da yaygınlaşması, ABD'nin tüketim kültürü üzerinden nüfuzunu

güçlendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle Jamaika, ABD ile Çin'in kültürel stratejilerle rekabet ettiği bir satranç tahtasına dönüşmüştür. (Oosterveld, Wilms, & Kertysova, 2018, s. 65) Bu satranç tahtasında mücadelenin şekli zihinlerde kendi ülkelerinin düşünüş biçimini yani Epistemik bakış açısını sağlamak içindir.

Çin'in Karayipler'deki jeostratejik girişimleri, ABD tarafından endişeyle izlenmektedir. Bunun nedeni, Washington'un Karayipler'i "üçüncü sınır" olarak tanımlamasıdır. (Ellis, 2024, s. 1-7) Bu perspektiften bakıldığında, bölge ABD açısından kırmızı çizgi niteliği taşımaktadır.

Son yirmi yılda Çin ile Karayipler arasındaki ticaret dikkat çekici biçimde artmıştır. Çin uzmanı R. Evan Ellis'e göre, ticaret hacmi 2002'de 1 milyar dolardan 2019'da 8 milyar dolara yükselmiştir. Çin bu dönemde belirgin bir ticaret fazlası elde etmiş; 2019'da 6,1 milyar dolarlık ihracata karşılık 1,9 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Ayrıca 2005'ten bu yana Çin, Karayipler'deki altı ülkeye yaklaşık 7 milyar dolarlık kredi ve yatırım tahsis etmiştir. Bu veriler, nüfusça küçük olmasına rağmen bölgenin Pekin açısından taşıdığı stratejik önemi göstermektedir.

Jamaika özelinde Çin yatırımlarının ölçeği daha net biçimde görülmektedir. Ellis'e göre Çinli şirketler neredeyse 1 milyar dolarlık altyapı kredisi sağlamış, Kingston'u Ocho Rios'a bağlayan 270 milyon dolarlık Kuzey-Güney otoyolunun inşasını üstlenmiştir. 2020'de China Merchants Port Holdings, Kingston Konteyner Limanı'nı devralmış ve 2,7 milyar dolarlık yatırım taahhüdünde bulunmuştur. Madencilikte JISCO, Alpart boksit madenini alarak 1,5 milyar dolarlık dönüşüm planı açıklamıştır. Complant ise üç eski devlet şeker plantasyonunu devralmıştır. Çinli firmalar konut projelerinde de etkin rol üstlenmiştir. Bu tablo, Çin'in Jamaika'yı Karayipler'deki stratejik merkezlerinden biri hâline getirmeye çalıştığını göstermektedir. (Ellis, 2024, s. 2)

Şekil 4. Kingston Limanı ve stratejik Önemi (FreightWaves, 2025)

Çin'in Bölgesel Stratejik Örüntüleri (Patterns)

Yukarıda Peru'daki Chancay, Jamaika'daki Kingston ve Panama Kanalı çevresindeki yatırımlar ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Bu üç örnek, Çin'in Latin Amerika'daki liman yatırımlarında benzer stratejik örüntüler (Patterns) izlediğini göstermektedir. Çalışmanın devamında, bölgedeki diğer liman ve altyapı girişimleri yalnızca genel hatlarıyla ele alınarak Pekin'in tekrarlayan stratejisinin bölgesel ölçekte nasıl bütünleştiği ortaya konmaktadır.

Küba örneğinde Çin, ekonomik ve teknolojik faaliyetleri sinyal istihbaratı (SIGINT) tesisleriyle birleştirerek bölgedeki stratejik konumunu güçlendirmiştir. Bejucal, El Salao, Wajay ve Calabazar'da kurulan merkezler, uydu haberleşmesini kesme, radyo yön bulma ve jeosenkron uyduları izleme kapasitesiyle ABD'nin güneydoğusuna yönelik istihbarat erişimi sağlamaktadır. Bu tesislerin varlığı düşük görünürlüklerine rağmen uydu görüntüleri ve açık kaynak analizleriyle doğrulanmıştır.

Askeri nitelikli tesislerin yanında Çin, 2000'den itibaren Küba'ya yaklaşık 7,8 milyar dolarlık ekonomik destek sağlamıştır. China Communications Construction Company (CCCC), Santiago de Cuba Limanı'nın modernizasyonunu üstlenmiştir. Enerji alanında China National Petroleum Corporation (CNPC) ile Küba'nın devlet şirketi Union Cuba Petroleo (Cupet) ortak sondaj projeleri yürütmüştür. Bu işbirliği güneş

enerjisi yatırımlarına da yansımıştır. Telekomünikasyon alanında Huawei ve ZTE, ülkenin dijital altyapısını kurarak teknolojik bağımlılığı derinleştirmiştir. SSCB sonrası dönemde başlayan bu angajman, 2013 sonrasında yoğunlaşmıştır.

2024 itibarıyla Çin-Küba ilişkileri “kırılmaz dostluk” söylemiyle tanımlanmıştır. Bu ifade, ikili bağların hem siyasi düzeyde hem de askeri işbirliği alanında kurumsal bir nitelik kazanmasına hizmet etmiştir. Buradan hareketle, Çin'in Küba'daki varlığı, ABD'nin geleneksel nüfuz alanı içinde ekonomik işbirliği görünümü altında istihbarat kapasitesini güçlendiren ve Karayipler'de uzun vadeli bir dayanak oluşturan bütüncül bir örüntüye dönüşmüştür. (Funaiole et al. 2024, s. 4)

Çin'in Karayipler'deki ekonomik girişimleri çeşitlidir. Surinam, “BRI” girişimine katılarak 500 milyon dolarlık kredi vaadi almıştır. Dominik Cumhuriyeti ise 2018'de Tayvan ile ilişkilerini keserek Çin'den 3 milyar dolarlık yatırım sözü elde etmiştir. Ancak bu projelerin büyük bölümü finansal veya idari nedenlerle sınırlı ilerleme göstermiştir. Fleary & Ye, 2017, s. 1-14)

Karayipler'de dijital altyapı yatırımları, Çin'in jeopolitik stratejisinin önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Huawei ve ZTE bölgede uzun süre hâkimiyet kurmuş, İngiliz firmalarının yerini almaya başlamıştır. Huawei, Trinidad ve Tobago, Guyana ve Surinam arasında fiber optik hatlar kurmuş; Küba ile Jamaika'yı Venezuela'ya bağlayan deniz altı kablolarını inşa etmiştir. Bu adımlar, Çin'e Karayipler üzerinden veri akışını denetleme kapasitesi kazandırmıştır.

Huawei ve ZTE, akıllı şehir projeleri aracılığıyla yüz tanıma sistemleri ve elektronik hizmet altyapıları geliştirmiştir. Trinidad ve Tobago'nun 5G telekomünikasyon sistemini Huawei'ye ihale etmesi, Çin'in bölgedeki dijital nüfuzunun ulaştığı düzeyi göstermektedir. Bu gelişmeler, yalnızca teknoloji yatırımı olarak değil, elektronik harp ve istihbarat boyutuyla Karayipler'deki jeopolitik varlığını pekiştirme çabası olarak da değerlendirilmektedir. (Coy & Hedeem, 2005, s. 405-435)

Çin'in Latin Amerika'daki stratejik adımları bölgesel dengeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Washington, bu değişimleri yakından izlemiş ve ortaya çıkan tabloyu ulusal güvenlik açısından bir tehdit olarak değerlendirmiştir. Çin uzmanı R. Evan Ellis'in 31 Mart 2022'de ABD Senatosu'na sunduğu rapor, Pekin'in bölgedeki faaliyetlerinin hangi boyutlarda güvenlik riski oluşturduğunu ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Bu bölümde, söz konusu raporda öne çıkan bulgular maddeler hâlinde incelenmektedir.

Bu rapora göre;

Çin'in Latin Amerika ve Karayipler'le ekonomik, siyasi, kurumsal ve güvenlik alanlarındaki angajmanı son yirmi yılda belirgin biçimde artmıştır. Çin merkezli şirketler bölgede 160 milyar doların üzerinde yatırım yapmıştır. Çin Kalkınma Bankası ile Çin İhracat-İthalat Bankası projelere toplam 136 milyar dolar kredi sağlamıştır. 2020'de ticaret hacmi 314 milyar dolara ulaşarak, Çin'in 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne katıldığı döneme göre on yedi kat artmıştır. Kosta Rika'nın güneyindeki ülkelerin neredeyse tamamında Çin ya birinci ya da Brezilya'nın ardından ikinci büyük ticaret ortağıdır. 2017 sonrasında 21 devlet “BRI” girişimi'ne katılmış, en son Şubat 2022'de Arjantin Cumhurbaşkanı Alberto Fernandez'in Pekin ziyaretiyle süreç resmen genişlemiştir. Uzmanlar, Pekin'in bölgedeki etkisinin hem ekonomik hem siyasi düzeyde karmaşık sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir. Çin Komünist Partisi'nin Batı'ya kendi yönetim sistemini dayatma amacı bulunmamaktadır; ancak devlet destekli şirketler aracılığıyla bölgeyi ekonomik çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirmektedir. Bahsi geçen süreçte muhalif aktörler baskı altına alınmakta, (Coy & Hedeem, 2005, s. 405-435)) bazı kurumlar da Çin'le iş birliği üzerinden yönlendirilmektedir. Çin Halk Kurtuluş Ordusu, bölgedeki varlığını askeri eğitimler ve ortak temaslarla güçlendirerek olası bir kriz anında Batı Yarımküre'de stratejik seçenekler oluşturmayı hedeflemektedir. Ellis, 2022

Çin'in ekonomik stratejisinin merkezinde “çok boyutlu bağlantılılık” anlayışı yer almaktadır. 2013'te ilan edilen “BRI”, mal, sermaye ve bilgi akışlarını kolaylaştırarak karşılıklı yarar esasına dayalı bir ekonomik ağ kurmayı amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak için altyapı yatırımları öncelikli araç olarak kullanılmaktadır.

Latin Amerika'da bu yaklaşım kara yolu, demir yolu, metro hattı, liman ve nehir bağlantılarıyla somut hale gelmiştir. Çin merkezli şirketler bölgede kırktan fazla liman projesine dâhildir. Bunlar arasında Hutchison Port Holdings'in Meksika, Bahamalar, Panama ve Buenos Aires'teki yatırımları, China Merchants Port'un TCP Participações'u satın alması, ayrıca Peru'daki Chancay, Ekvador'daki Posorja, Jamaika'daki Kingston ve Guyana'daki Berbice limanları öne çıkmaktadır. Çinli yatırımcılar ayrıca El

Salvador hükümetiyle liman, serbest ticaret bölgesi ve turizm alanlarını kapsayan milyarlarca dolarlık bir girişim için temas yürütmüştür. (Ellis, 2022, s. 4)

Çin Halk Cumhuriyeti uzay altyapıları ve dijital bağlantılılık alanında da giderek artan bir rol üstlenmiştir. Venezuela, Bolivya ve Ekvador için uydular üretilip fırlatmıştır. Brezilya ile ortak uydu programı yürütmüştür. Arjantin'in Neuquen kentinde Halk Kurtuluş Ordusu tarafından işletilen derin uzay radar tesisi kurmuştur. Bu tesis, resmen Ay ve derin uzay görevlerine hizmet etse de, diğer uyduların iletişim sinyallerini yakalama kapasitesine sahiptir. Arjantin'in Beidou navigasyon sistemine katılımı ve Satellogic aracılığıyla yapılan fırlatmalar, Çin'in bölgedeki etkinliğinin çeşitliliğini göstermektedir.

Çin merkezli şirketler telekomünikasyon, 5G altyapısı, veri akışı ve e-ticaret gibi alanlarda etkilerini artırmaktadır. Bu genişleme, ekonomik avantajın ötesinde istihbarat kapasitesi doğurmaktadır. 2017 Ulusal Güvenlik Yasası, şirketlere devletle bilgi paylaşımı zorunluluğu getirmiştir. Bu hüküm, hükümet ve ticari amaçlarla bilgi toplanmasına zemin oluşturarak güvenlik riski yaratmaktadır. Microsoft, DiDi ve ZTE gibi şirketlerin faaliyetleri, Çin'in dijital izini bölgede görünür hale getirmektedir. (Ellis, 2022, s. 6)

Çin'in dijital varlığının genişlemesi gözetim ve kontrol sistemleri aracılığıyla yeni güvenlik açıkları yaratmaktadır. Ekvador'daki ECU-911 ve Bolivya'daki BOL-110 sistemleri buna örnektir. 2022'de Çin merkezli Hikvision, Meksika'nın en büyük telekomünikasyon ve güvenlik şirketi Syscom'u devralmıştır. Çinli Nutech firmasının tarama sistemleri, Latin Amerika'daki havaalanları ve limanlarda yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu cihazların uzaktan erişim riskleri, taranan elektronik verilerin güvenliğini zayıflatmaktadır.

Akıllı şehir projeleri de benzer riskleri barındırmaktadır. Çin merkezli şirketler Meksika, Ekvador, Venezuela, Arjantin, Uruguay ve Brezilya'da bu tür girişimler yürütmektedir. Bu projelerde verilerin Çin merkezli sunucularda işlenmesi, milyonlarca kişinin finansal ve kişisel bilgilerinin açığa çıkma tehlikesini doğurmaktadır. Ek olarak, Çinli şirketlerin veri merkezleri de kritik güvenlik açıkları taşımaktadır. Huawei, Meksika, Şili ve Brezilya'da; Tencent ise 2021'den itibaren Brezilya'da veri merkezleri işletmektedir. Şili'de ise Çinli Aisino firmasının ülkenin nüfus kayıt sistemini yönetme hakkını alma aşamasına geldiği belirtilmektedir. (Ellis, 2022, s. 7)

Çin, Latin Amerika ve Karayipler'deki kurumlarla kurduğu ilişkileri stratejisinin tamamlayıcı unsuru olarak kullanmaktadır. 2009'da Amerika Arası Kalkınma Bankası'na (IADB) katılımından bu yana, bankanın raporlarındaki eleştirel ton belirgin biçimde azalmıştır. Çin, 2019'da yönetim kurulu toplantısını Chengdu'da düzenlemeyi önermiş, ancak Juan Guaido hükümetinin temsilcisine vize verilmemesi nedeniyle toplantı iptal edilmiştir. Ayrıca Çin, IADB ile Çinli şirketlerin çıkarına olan projeler için ortak fonlar oluşturmuştur. 2021'de bankanın başkanı bu durumu eleştirmiştir.

Çin'in çok taraflı ilişkilerdeki en önemli platformu, ABD ve Kanada'yı dışlayan Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu'dur (CELAC). Bu yapı, daimi bir bürokrasiye sahip olmaması nedeniyle Çin'in gündemini daha rahat ilerletmesine olanak tanımaktadır. 22 forum düzenlenmiş; telekomünikasyondan biyoteknolojiye, tarımdan uzaya uzanan çok geniş bir alanda iş birliği yapılmıştır. Aralık 2022'de yayımlanan Çin-CELAC 2022-2024 Eylem Planı, Pekin'in dijital teknoloji, uzay ve yenilenebilir enerji alanlarında bölgeyle angajman önceliklerini net biçimde ortaya koymuştur. Bu kurumsal ağlar, Çin'in bölgedeki güvenlik etkisini görünür hale getirmektedir.

Pekin, son yirmi yılda Latin Amerika ve Karayipler'de güvenlik alanında etkisini belirgin biçimde artırmıştır. Venezuela, Bolivya, Ekvador ve Arjantin gibi popülist yönetimler Çin'den savaş uçakları, helikopterler, radar sistemleri, zırhlı araçlar ve hafif silahlar tedarik etmiştir. Peru'ya roket sistemleri, Trinidad ve Tobago'ya devriye gemileri satılmış; Guyana, Dominik Cumhuriyeti ve Trinidad'a askeri araç ve ekipman bağışları yapılmıştır. Bu gelişmeler, Çin'in bölgedeki rejimlerle güvenlik alanında kalıcı bağlar kurduğunu göstermektedir.

Çin'in "halklar arası diplomasi" anlayışı, askeri alanda da kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (PLA) üst düzey komutanları son yirmi yılda bölgeye iki yüzü aşkın ziyaret gerçekleştirmiştir. Pekin, Latin Amerikalı savunma ve polis yetkililerini düzenli biçimde eğitim ve temas programları için ülkesine davet etmektedir. Bu kapsamda, bölgeden gelen personel Changping'deki Ulusal Savunma Üniversitesi'nde kısa süreli kurslara katılmakta; Nanjing'deki kara ve deniz kuvvetleri kurmay eğitimlerine ve Çin'in askeri akademilerine dâhil edilmektedir.

Çin Halk Kurtuluş Ordusu, Latin Amerika'da barış gücü faaliyetleri, eğitim programları ve liman ziyaretleri yoluyla kalıcı bir askeri varlık sergilemektedir. Özellikle Arjantin'in Ushuaia kentindeki kutup

lojistik üssüne duyduğu ilgi, Pekin'in stratejik su yollarında temkinli ama süreklilik arz eden adımlar attığını göstermektedir. Arjantin hükümeti Çin'in üs inşasında yer almayacağını açıklasa da, bu gelişme uluslararası literatürde dikkatle izlenmektedir. Analistler, olası bir ABD-Çin rekabeti bağlamında Ushuaia'nın stratejik önem kazandığını belirtmektedir. (Ellis, 2022, s. 9)

Ellis raporunda vurgulanan bu eğilim, 21. yüzyılda stratejik su yolları çevresinde şekillenen rekabetin en somut örneklerinden biridir. Çin'in Ushuaia girişimi, deniz hattı mücadelesini Atlantik ve Pasifik'in ötesine taşıyarak kutup bölgesine yönlendirmektedir. Panama, Süveyş ve Bab el-Mendeb örneklerinde olduğu gibi, Ushuaia da küresel ulaştırma ağlarının ve güç dengelerinin merkezine oturmaktadır. Askeri faaliyetlerin yanı sıra, Çin'in kültürel ve diplomatik araçları da Latin Amerika'daki nüfuzunun önemli bir bileşeni hâline gelmiştir.

Şekil 5. Ushuaia Bölgesi (Herbert, Liggett, & Frame, 2025)

Raporda dikkat çeken bir diğer stratejik tespit, Çin'in Batı Yarımküre'de yakın gelecekte Afrika'daki Cibuti örneğine benzer bir askeri üs veya ittifak kurmayacağı yönündedir. Bu durum, Pekin'in barışçıl bir dış politika tercihindendir değil, bu tür girişimlerin yüksek maliyet ve siyasi gerilim yaratma riskinden kaynaklanmaktadır. Çin, böyle adımları ancak askeri kapasitesi ve küresel erişimi bunları koruyacak seviyeye ulaştığında atmaktadır. Cibuti'deki üs, bu stratejinin en somut örneğidir. Aslında bu üs, Çin'in askeri varlığını temkinli biçimde sınaması bir "testing the waters" (suyu yoklama) yaklaşımının ürünüdür. Batı Yarımküre'de ise Pekin henüz bu aşamaya ulaşmamış, bekle-gör politikasını sürdürmektedir. (Ellis, 2022, s. 9)

Raporda öne çıkan bir başka senaryo, Çin ile yaşanabilecek olası bir savaşın ilk safhalarında ABD'nin ağır kayıplar vermesi durumunda, Batı Yarımküre'deki bazı ABD karşıtı rejimlerin Washington'un uzun ve maliyetli bir çatışmayı sürdüremeyeceği yönünde kanaat geliştirebileceğidir. Böyle bir durumda bu rejimler, gelecekteki çıkarlarını güvenceye almak için liman ve havaalanlarını Çin'e açabilir. Çin'in mevcut askeri ilişkileri ve bölgesel bilgi birikimi, Halk Kurtuluş Ordusu'nun bu tesisleri kısa sürede kullanabilmesine ve ABD anakarasına yönelik askeri kapasitesini artırmasına zemin hazırlayabilir. (Ellis, 2022, s. 9)

Çin'in Latin Amerika ve Karayipler'deki yumuşak güç faaliyetleri ise büyük ölçüde çıkar beklentisine dayanmaktadır. Çin pazarına erişim imkânı ve yerel projelerden sağlanan ekonomik faydalar, devletler, şirketler ve bireyler için cazip hale gelmiştir. Bu durum, bazı elitlerin Pekin'in otoriter modelini örnek almasına yol açmaktadır. Günümüzde bölgede 44 Konfüçyus Enstitüsü faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar aracılığıyla verilen burslar sonucunda yetişen öğrenciler, dışişleri, ticaret bakanlıkları ve büyük şirketlerde Çin'le ilgili stratejik pozisyonlara gelmektedir. Pekin, ayrıca akademisyenleri, düşünce kuruluşlarını, iş insanlarını ve siyasetçileri çeşitli programlar ve lobi faaliyetleriyle kendine yakınlaştırarak Tayvan'la diplomatik kopuşu teşvik etmekte ve bölgedeki siyasi yönelimleri kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmektedir. (Ellis, 2022, s. 11)

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Latin Amerika'daki etkisi, bölgedeki otoriter popülist yönetimlerin güçlenmesine yol açmıştır. Venezuela, Ekvador ve Bolivya'da iktidara gelen popülist liderler, halkın yolsuzluk ve eşitsizlikten kaynaklanan tepkisini kullanarak yönetime gelmiştir. Bu dinamik demokratik kurumlar zayıflamış, basın üzerindeki baskı artmıştır. Çin'den sağlanan büyük krediler ve ticari anlaşmalar,

bu yönetimlerin ekonomik olarak ayakta kalmasını sağlamıştır. Çinli şirketler anlaşmaları kendi lehine düzenleyerek ödemelerini güvence altına almış, bu da yerel hükümetlerin karar alanını daraltmıştır.

Bu ilişki biçimi ekonomik sınırdan kalmamış, güvenlik ve gözetim alanlarına da yayılmıştır. Venezuela’da protestoların bastırılmasında Çin yapımı zırhlı araçlar kullanılmış, muhalifleri izleyen elektronik sistemler kurulmuştur. Küba’da Huawei teknolojileri, 2021 protestoları sırasında iletişimi kesmek için kullanılmıştır. Bu örnekler, Çin’in sağladığı teknik desteğin otoriter yönetimlerin ömrünü uzattığını göstermektedir. Bu durum, Batı Yarımküre’de demokratik yönetimlerin sayısını azaltmış ve ABD’nin etkisini zayıflatmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti, 2016’dan sonra Tayvan’ın diplomatik alanını daraltmak için Latin Amerika ve Karayipler’de daha etkin bir politika izlemeye başlamıştır. Panama, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador ve Nikaragua’nın Tayvan yerine Pekin’i tanıması bu stratejinin açık sonucudur. Çin, bu ülkeleri finansal teşvikler ve altyapı yatırımlarıyla kendine çekmiş, diplomatik kazanımlarını ekonomik ilişkilerle güçlendirmiştir. (Ellis, 2022, s. 9)

Çin’in Karayipler’e olan ilgisi, hem Tayvan’ı diplomatik yalnızlığa itme hem de bölgedeki ekonomik etkinliğini artırma hedefiyle ilgilidir. Bölge, ABD’nin güneydoğu deniz hattında stratejik bir konuma sahiptir. Tayvan’ı tanıyan ülkelerin çoğu Karayipler’dedir. Bu yüzden Çin, 2022-2024 planında bu küçük ada devletlerini öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Çin’in kırk dört Konfüçyus Enstitüsünden sekizinin Karayipler’de bulunması da bu önemi göstermektedir.

Çin’in Karayipler’de geliştirdiği liman, otoyol, enerji ve turizm yatırımları bölgesel ağların yeniden şekillenmesine hizmet etmektedir. Bahamalar, Jamaika, Guyana ve Trinidad ve Tobago’daki projeler Pekin’in ekonomik nüfuzunu derinleştirmiştir. Halk Kurtuluş Ordusu’nun Haiti’de MINUSTAH² (King et al., 2021, s. 749-779) görevi ve bölge güvenlik güçlerine sağladığı destekler ise askeri angajmanın göstergesi olmuştur (Ellis, 2022, s.14) Raporda vurgulanan son nokta, Çin’in bu yöntemlerinin aslında hegemonik güç olan ABD’nin geçmişte Latin Amerika’da izlediği politikalarla büyük benzerlik taşıdığıdır.

Yukarıda ele alınan örüntüler, söz konusu gelişmelerin yalnızca ekonomik ve jeopolitik genişleme ile sınırlı olmadığını göstermektedir. Bu noktada, altyapı yatırımları ve stratejik hamlelerin, bölgeye ilişkin algıları, anlam üretimini ve meşruiyet süreçlerini şekillendiren epistemik bir boyut içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu minvalde analiz edilen örnekler, maddi güç unsurlarının epistemik süreçlerle birlikte işlediğini ve jeopolitik rekabetin çok yönlü bir karakter taşıdığını göstermektedir.

ABD’nin Çin’e Karşı Bölgesel Karşı Stratejileri (Counter-Patterns)

Bu makale, günümüzdeki 21. yüzyıldaki stratejik su yolları üzerindeki rekabeti inceliyor. Ancak ABD’nin Çin’in Latin Amerika’daki hamlelerine karşı nasıl pozisyon aldığını anlamak için, olaya tarihsel bir derinlikten bakmamız gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında, Theodore Roosevelt’in “Büyük Sopa Diplomasisi” (Burton, 1965, s. 103-118) ile Donald Trump’ın “Önce Amerika” (The White House, 2025) politikası arasındaki benzerlik, bu tarihsel sürekliliğin en açık biçimde kanıt oluşturmaktadır.

1904 yılında Theodore Roosevelt’in ortaya koyduğu Roosevelt Eki, Monroe Doktrini’ni sadece savunmada kalmaktan çıkarıp daha saldırgan bir hale getirdi. Bu ek, ABD’nin Batı Yarımküre’nin fiili “polis gücü” olarak konumlandırdı. Doktrin, özellikle Panama Kanalı’nın stratejik önemini öne sürerek, bölgede bir istikrarsızlık veya borç krizi yaşanırsa Avrupa’nın müdahalesini engellemek adına ABD’ye müdahale hakkı tanıdı. Bu uygulama, zamanla bölgede vesayetçi ve baskın (hegemonik) politikaları meşrulaştırdı ve bölgedeki Amerikan karşıtı tepkilerin temelini oluşturdu. Roosevelt’in bu müdahaleci bakış açısı, tam yüz yıl sonra Trump’ın söylemlerinde yeniden kendini gösteriyor.

Donald Trump, 4 Mart 2025’te Kongre’de yaptığı konuşmada, Panama Kanalı’nın “Amerikalılar tarafından Amerikalılar için inşa edildiğini” vurguladı. Üstelik iddialı bir çıkışla, bu kanalı geri alacağını ABD halkına ilan etti. Bu sözler, ABD’nin tarihsel hak iddialarını ve Trump’ın “Önce Amerika” yaklaşımının Latin Amerika’ya yansımalarını net bir şekilde ortaya koyuyor. (PBS NewsHour, 2025)

² MINUSTAH, *United Nations Stabilization Mission in Haiti* (Birleşmiş Milletler Haiti İstikrar Misyonu)’nın kısaltmasıdır. 2004 yılında, Haiti’deki siyasi kriz ve güvenlik sorunları üzerine BM Güvenlik Konseyi tarafından kurulmuştur. Ülkede istikrarın sağlanması, demokratik kurumların güçlendirilmesi ve insani yardım faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla görev yapmıştır. Misyon 2017’de sona ermiştir. Carla King, Greg Ferraro, Sandra C. Wisner, Stéphanie Etienne, Sabine Lee, and Susan A. Bartels, “MINUSTAH Is Doing Positive Things Just as They Do Negative Things”: Nuanced Perceptions of a UN Peacekeeping Operation amidst Peacekeeper-Perpetrated Sexual Exploitation and Abuse in Haiti,” *International Peacekeeping* 28, no. 5 (November 17, 2021): 749-79, <https://doi.org/10.1080/14678802.2021.1997453>

Council on Foreign Relations (CFR) uzmanı Will Freeman'a göre Trump'ın açıklamaları Panama'yı aşan bir nitelik taşımaktadır. Esas amaç, bölgedeki hükümetlere Çin ile kurulacak yakın ilişkilerin ciddi stratejik maliyetler doğurabileceğini hatırlatmaktır. Bu kapsamda Trump, Amerikan gemilerinden alınan yüksek geçiş ücretlerini ve 1977 tarihli Torrijos-Carter Antlaşmaları sonucunda kanalın devrini sert biçimde eleştirmiştir. Nitekim Çin'in kanal üzerinde dolaylı bir nüfuz oluşturduğunu ileri sürmüştür. Son olarak, gerektiğinde askeri müdahaleye başvurulabileceğini dile getirmesi, söylemin caydırıcı yönünü pekiştirmiştir. (Camacho, 2025)

Çalışma açısından bakarsak, 1977 Torrijos-Carter Antlaşmaları, Panama Kanalı'nın devrini uluslararası hukukun temel ilkesi olan "pacta sunt servanda" (Wehberg, 1959, s.775-786) (anlaşmalar hukuku) çerçevesinde düzenlemiştir. Bu nedenle, devirle ilgili hükümler uluslararası hukuk açısından kesindir ve tartışmaya kapalıdır. Dolayısıyla Donald Trump'ın itirazları hukuki değil, tamamen siyasi niteliktedir.

Başkan Donald Trump'ın Çin'in Panama Kanalı üzerindeki etkisini açıkça bir tehdit olarak tanımlamasının hemen ardından, bu görüş başka bir devlet aktörü tarafından da yinelendi. Nitekim, 2 Şubat 2025'te Panama'ya ilk resmi ziyaretini gerçekleştiren ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio, Trump'ın Çin'in kanal üzerindeki 'nüfuz ve kontrolünü' ulusal güvenlik tehdidi olarak gördüğünü belirtti. Hatta mevcut durumun "kabul edilemez" olduğunu söyledi. (Crowley & Correal, 2025)

9 Nisan 2025'te ABD Savunma Bakanı Pete Hegseth, uzun zamandır beklenen bir ziyaretle Panama'daydı. Hegseth, 2025 Orta Amerika Güvenlik Konferansı kapsamında birkaç gününü ülkede geçirdi. Bu ziyaret, Trump yönetiminin güvenlik politikalarını Batı Yarımküre'ye ve kendi iç savunmasına yeniden odaklama isteğini gösterdi. Nitekim bir ABD Savunma Bakanı'nın Panama'ya yaptığı son resmi ziyaret, 2004 yılında Donald Rumsfeld tarafından yapılmıştı. (Berg, 2025)

Hegseth'in 2025 Panama ziyareti, ABD'nin kanal güvenliği ve savunma işbirliğini artırma niyetini ortaya koydu. Yapılan bir mutabakat zaptı ile ABD'ye Panama'daki üç eski üs olan Panama Pacifico (Howard Hava Üssü), Balboa Deniz Üssü (Rodman) ve Cristobal Hava Üssü (Fort Sherman) üzerinde dönüşümlü erişim hakkı verildi. Ortak bildiride ayrıca kanalın tarafsızlığı onaylandı ve ABD donanma gemilerine "öncelikli ve ücretsiz" geçiş hakkı tanındı. (U.S. Embassy in Panama, 2025)

2017'de Panama'nın Çin'i tanıması, Pekin'in Kanal çevresinde hızla nüfuz kazanmasına yol açtı. Yukarıda yine belirttiğimiz üzere, Balboa ve Cristobal limanlarının 2021'de ihalesiz biçimde 25 yıl uzatılan imtiyazı, (Labrut, 2021) ABD açısından kırılma noktası oldu.

ABD Güney Komutanlığı (SOUTHCOM) Komutanı Orgeneral Laura Richardson, 12 Mart 2024'te Kongre'de yaptığı konuşmada, Çin'in Latin Amerika ve Karayipler'deki yatırımlarının güvenlik risklerini öne çıkardı. Richardson, Pekin yönetiminin demokratik sistemlerin sunduğu serbest alanları kullandığını vurguladı. Bu stratejik hamleyle Çin'in akademi, tarım ve sağlık gibi sektörlerde bilgi topladığını ve bu verileri kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını belirtti.

Ek olarak, Limanlar, 5G altyapısı, uzay tesisleri ve enerji projelerinin, çift taraflı kullanıma uygun yapıları sebebiyle istihbarat ve askeri amaçlara hizmet edebilecek nitelikte olduğunu savundu. "BRI" girişimi kapsamında 31 ülkeden 22'sinde Çin'in ağ kurduğu ve bu yaklaşımın bölgedeki egemenlik ve güvenlik dengeleri için kaygı verici bir tehdit oluşturduğunu öne sürdü.

Orgeneral Richardson, Çin'in Peru'daki Chancay megaportunu "Güney Amerika'nın Asya'ya açılan ana kapısı" olarak nitelendiriyor. Çin'in Panama Kanalı da dahil olmak üzere yaklaşık kırk limana yatırım yaptığını özellikle vurguluyor. Ona göre bu strateji, bölgenin gıda ve enerji kaynakları üzerindeki Çin kontrolünü artırırken, aynı zamanda bölgedeki demokratik grupları zayıflatarak Batı Yarımküre'de askeri baskıyı güçlendiriyor. (U.S. Southern Command, 2024)

Öte yandan, ABD Kuzey Komutanlığı (NORTHCOM) Komutanı Orgeneral Gregory Guillot de, Çin'in yeni nesil silah sistemlerinin ABD için giderek büyüyen bir tehdit oluşturduğunu dile getirdi. Guillot, Çin'in Shang III sınıfı nükleer denizaltılarının, uzun menzilli seyir füzeleriyle ABD'nin Batı kıyılarını tehdit edebilecek kapasiteye ulaştığını belirtti. Ayrıca, Çin'in stratejik modernleşmesinin ABD güvenliği için yeni riskler yarattığına dikkat çekti. (USNI News, 2024)

ABD'nin Çin'in Panama'daki faaliyetlerine dair kaygıları, farklı kurumların ardışık açıklamalarıyla süreklilik kazanmıştır. Önce Başkan Donald Trump'ın sert söylemleri, uluslararası sistemde dikkat çekmiştir. Bu aşamadan sonra Dışişleri Bakanı Marco Rubio'nun Panama ziyareti, daha sonra Savunma Bakanı Pete Hegseth'in ifadeleri ve nihayetinde SOUTHCOM Komutanı Orgeneral Laura Richardson ile

NORTHCOM Komutanı Orgeneral Gregory Guillot'un Kongre'deki değerlendirmeleri aynı minvalde birleşmiştir. Ortaya çıkan bu sylemler ve davranış modelleri, Washington'un Çin'i yalnızca ekonomik bir rakip olarak görmediğinin örüntüsüdür. Bununla beraber, diplomatik, askeri ve güvenlik boyutlarında da tehdit olarak tanımladığını göstermektedir. Ortaya çıkan bu tablo ABD devlet aklının stratejik srekliiğini ortaya koymaktadır."

Bu devlet aklının stratejik srekliiği, siyasi beyanlarla sınırlı kalmamıştır. Panama Kanalı'nın güvenliğine hedefleyen somut adımlarla da pekiştirilmiştir. Nitekim 2025 yılında ABD Güney Komutanlığı (SOUTHCOM) nclğnde icra edilen PANAMAX-Alpha tatbikatı, Washington'un sylemlerini sahada eyleme dönüştüren en dikkat çekici örneklerden biri olmuştur. (Biese, 2025)

2025 yılında ABD Güney Komutanlığı (SOUTHCOM) nclğnde icra edilen PANAMAX-Alpha tatbikatı, Panama ile ikili savunma iş birliğini güçlendirmeyi ve kanalın güvenliğine sağlamayı amaçlamıştır. İlk kez 2007'de düzenlenen bu tatbikat, geniş katılımlı çok uluslu PANAMAX serisinden ayrı olarak sadece ABD ve Panama tarafından yrtlmştir. 2025 edisyonu üç aşamadan oluşmuştur. İlki, Mart ayında insani yardım ve afet müdahalesi faaliyetleri, ikincisi, Temmuz ayında hava ve deniz güvenliği, arama-kurtarma ve taktik işbirliği uygulamaları, ncs ise, Temmuz sonu Ağustos başında ise kanal altyapısına yönelik tehditlere karşı çok alanlı (hava, kara, deniz) entegre savunma senaryoları şeklinde olmuştur.

Tatbikata ABD'nin özel kuvvetleri, donanma unsurları, sahil güvenlik birimleri ve savunma kurumları katılmıştır. Panama güvenlik glerinin artan kapasitesi özellikle vurgulanmıştır. SOUTHCOM Komutanı Amiral Alvin Holsey, bu tatbikatın Panama Kanalı'nın tarafsızlığını ve güvenliğine pekiştirdiğini ne srmştir. Buna ek olarak, yasa dışı ticaret, siber tehditler ve otoriter rejimlerin artan etkisine karşı ABD-Panama ortaklığının stratejik değerini ortaya koyduğunu ifade etmiştir. PANAMAX-Alpha 2025, ABD'nin entegre caydırıcılık stratejisinin bir unsurudur. Tatbikat, Atlantik ile Pasifik'i bağlayan en kritik su yolunun korunmasında temel bir araç işlevi görmektedir. (U.S. Southern Command, 2025)

Çin'e karşı stratejik hamleler Trump dönemine özgü değildir. Biden yönetimi de bu yönde adımlar atmıştır. Mart 2024'te BlackRock'un CK Hutchison'dan Panama Ports Company'nin yüzde 90 hissesini devralma girişimi Çin'e karşı önemli bir stratejik adım olarak değerlendirilmiştir. (Espinoza, 2024) Yaklaşık 23 milyar dolarlık bu anlaşma, Çin'in küresel liman ağının üçte birini etkileyebilecek potansiyeliyle Washington'a jeopolitik üstünlük kazandırabilecek niteliktedir. (Financial Times, 2025)

Ancak satış, Panama hükümetinin ve uluslararası düzenleyici mercilerin onayına tabi olduğundan henüz kesinleşmemiştir. Pekin'in, CK Hutchison Holdings'in kurucusu ve Panama'daki limanların imtiyaz sahibi iş insanı Li Ka-shing'i "hain" ilan etmesi ve devlet düzenleyicilerinin satışa müdahalesi, Çin'in kanal üzerindeki nüfuzunu koruma konusundaki hassasiyetini açıkça göstermektedir. (Asia Times, 2025) te yandan, Panama'daki denetimler Hutchison'un milyar doları aşan ödemeleri yapmadiğını ortaya koymuştur. Dahası imtiyazların iptal edilmesi ihtimalini gündeme getirmiştir. (Noto, 2025) Bu durum aşağıda daha detaylı olarak ele alınmaktadır.

Sonuç

Panama Kanalı fikri, tarih boyunca farklı bireyler, toplumlar ve devletler tarafından farklı epistemolojik erevesler içinde ele alınmıştır. 16. yüzyılda Katolik İşpanya'nın teolojik yaklaşımı, doğayı ilahi düzenin ayrılmaz bir parçası olarak kabul ettiği için kanalı "ilahi nizama müdahale" olarak değerlendirmiştir. Bu durum, jeopolitik kararların yalnızca maddi ihtiyaçlardan değil, aynı zamanda dönemin teolojik, bilgi ve hakikat anlayışından da etkilendiğini göstermektedir.

19. yüzyıla gelindiğinde entelektüel zemin değişmiş; Humboldt ve Goethe gibi düşünürlerin doğayı anlaşılabilir ve dönüştürülebilir bir alan olarak ele alan yaklaşımı, kanal fikrini teolojik bir erveden bilimsel bir bağlama taşımıştır. İlgili süreç, jeopolitik projelerin yalnızca teknik bir faaliyet olmadiğını; bilginin nasıl üretildiği ve anlamlandırıldığı ile birlikte şekillendiğini göstermektedir.

20.yüzyılda Panama Kanalı, büyük g rekabetinin somut bir aracı haline gelmiş; ABD'nin kanalı kontrol altına alması, askeri ve ekonomik kapasite ile desteklenen jeopolitik bir üstünlüğün göstergesi olmuştur. Bu değişim, maddi güç unsurlarının uluslararası sistemde belirleyici rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

21.yüzyılda ise Panama Kanalı ve diğer stratejik su yolları, maddi rekabetin ötesine geçen çok yönlü bir g mücadelesinin sahası haline gelmiştir. Çin'in bölgede yürüttüğü liman işletmeleri, dijital altyapı yatırımları ve kültürel programlar; ekonomik olduğu kadar algı, meşruiyet ve anlatı üretimi üzerinden

şekillenen bir etki alanı oluşturmaktadır. Buna karşılık ABD'nin tepkisi de yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda bilişsel ve stratejik düzlemde şekillenmektedir.

Bu makale, söz konusu süreci yalnızca maddi güç rekabeti üzerinden değil, bu rekabetin nasıl anlamlandırıldığı ve meşrulaştırıldığı üzerinden ele alarak “epistemik jeopolitik” yaklaşımını tamamlayıcı bir analitik çerçeve olarak sunmaktadır. Elde edilen bulgular, jeopolitik mücadelenin maddi kapasite ile epistemik süreçlerin birlikte etkisi altında şekillendiğini göstermektedir. Bu çerçevede stratejik suyuolları, sadece coğrafi geçiş noktaları olarak değil; anlamın üretildiği, meşruiyetin kurulduğu ve güç ilişkilerinin bilişsel düzeyde yeniden biçimlendiği alanlar olarak değerlendirilmelidir. Bu durum, uluslararası ilişkiler literatüründe maddi güç unsurlarına dayanan açıklamaların epistemik boyut dikkate alınarak yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, stratejik suyuollarını yalnızca jeopolitik ve ekonomik rekabet alanları olarak değil, epistemik güç mücadelelerinin merkezî sahaları olarak değerlendirerek literatüre kavramsal bir katkı sunmaktadır. Bu yaklaşım, uluslararası ilişkiler analizlerinde maddi güç unsurları ile epistemik süreçlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymakta ve ileride yapılacak çalışmalara bu doğrultuda yeni bir analitik perspektif önermektedir.

Tablo 1. Maddi Güç ve Epistemik Güç Boyutlarının Karşılaştırılması

Boyut	Maddi Jeopolitik	Epistemik Jeopolitik
Güç Kaynağı	Askeri ve Ekonomik Kapasite	Bilgi Üretimi ve Anlam İnşası
Etki Biçimi	Zorlayıcı güç ve caydırıcılık	Rıza Üretimi ve Algı Yönetimi
Araçlar	Ordu, Ticaret Yolları, Altyapı	Medya, Eğitim, Kültür
Hedef	Coğrafi kontrol ve stratejik üstünlük	Meşruiyet ve Gerçeklik İnşası
Rekabet Alanı	Fiziksel Coğrafya	Zihinsel ve Toplumsal Alan
Örnek	Panama Kanalı'nın Kontrolü	Çin'in Bölgesel algı, söylem İnşası ve ABD'nin Tepkileri

Etik Beyan

“Epistemik Jeopolitik: Panama Kanalı'nda ABD-Çin Rekabeti ve İstihbarat Faaliyetleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma da etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Ethical Declaration

During the writing process of the study “Epistemic Geopolitics and Intelligence Warfare: The Cognitive Conflict Between China and the U.S. Over the Panama Canal and Strategic Waterways” scientific rules, ethical and citation rules were followed. No falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation. Ethics Committee Permission is not required.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Declaration of Conflict

There is no potential conflict of interest in the study.

Finansman

Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Funding

No funding was received from any institution or organization for this study.

Yapay Zeka ve Türleri Kullanım Beyanı

Bu makalenin yazımında yapay zeka ve türleri kullanılmamıştır.

Statement of Use for Artificial Intelligence and Its Types

Artificial intelligence and its various types were not used in the writing of this article.

Veri Paylaşım Beyanı

Bu çalışmanın verilerini bulguların doğrulanması amacıyla makul bir talep üzerine “etik ilkeler ve yayın politikası”nın ilgili kısmında belirtilen şartlara göre paylaşabileceğimi beyan ederim.

Data Sharing Statement

I declare that, upon reasonable request for the purpose of verifying the findings, I can share the data of this study according to the conditions specified in the relevant section of the "ethical principles and publication policy".

Kaynakça

- Ameringer, C. D. (1966). Philippe Bunau-Varilla: New light on the Panama Canal treaty. *Hispanic American Historical Review*, 46(1), 28-52. doi: 10.1215/00182168-46.1.28
- Apostolopoulou, E., & Pizarro, A. (2025). Contesting the anticipated infrastructural city: A grounded analysis of Silk Road urbanization in the multipurpose port terminal in Chancay, Peru. *Annals of the American Association of Geographers*, 115(1), 223-241. doi: 10.1080/24694452.2024.2415718
- Asia Times. (2025, March 15). Beijing calls Li Ka-shing a 'traitor' in Panama ports deal.
- Baisotti, P. (2022). Economy, inequalities, and cities: Chinese influence in Latin America. In P. Baisotti (Ed.), *New global cities in Latin America and Asia: Welcome to the twenty-first century* (pp. 275-296). Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Berg, R. C. (2025, April 16). Advancing U.S.-Panama security cooperation. CSIS.
- Biese, T. (2025, April 4). JTF-Bravo completes PANAMAX-Alpha Phase 0 2025. U.S. Southern Command News.
- Camacho, S. (2025, February 19). The crisis Trump is causing in Panama will reach far into Latin America. Carnegie Endowment for International Peace.
- Chavez Rodriguez, Y. E., & Mohlin, M. (2023). The Panama Canal - China's illusive chess piece: What China's presence in the Panama Canal may mean for regional and global security. *Defense & Security Analysis*, 39(4), 467-488. doi: 10.1080/01495933.2023.2219190
- Clark, J. (2020). Reframing deindustrialization. *International Journal of Urban Sciences*, 24(sup1), 29-35. doi: 10.1080/12265934.2020.1843524
- Coy, P. G., & Hedeon, T. (2005). A stage model of social movement co-optation: Community mediation in the United States. *The Sociological Quarterly*, 46(3), 405-435.
- Crowley, M., & Correal, A. (2025, February 2). In Panama, Rubio says China threatens canal, demanding 'immediate' action. *The New York Times*.
- Dönmez, G. (2021). *Devlet ve istibarat metodolojisi*ne giriş (6. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Duran, X., & Bucheli, M. (2017). Holding up the empire: Colombia, American oil interests, and the 1921 Urrutia-Thomson Treaty. *The Journal of Economic History*, 77(1), 92-122. doi: 10.1017/S0022050717000105
- Ellis, R. E. (2022, March 31). China's role in Latin America and the Caribbean (Testimony before the U.S. Senate). CSIS.
- Ellis, R. E. (2024). China's advance in the Caribbean. Washington, DC: The Wilson Center.
- Espinoza, J. (2024, May 16). Chinese ports in Panama come under new management. CSIS.
- Financial Times. (n.d.). CK Hutchison to invite 'major' Chinese investor for \$23bn Panama ports deal.
- Fleary, K. M., & Ye, C. (2017). Huawei leapfrogging system integration with TSTT. *SAGE Open*, 1-14. doi: 10.1177/2158244017697769
- Grant, R. L. (1991). *Operation Just Cause and the U.S. policy process*. Santa Monica, CA: RAND.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks*. New York: International Publishers.
- Im, H. B. (1991). Hegemony and counter-hegemony in Gramsci. *Asian Perspective*, 15(1), 123-156.
- Kern, S. (2000). *Modernism and time: The logic of abundance in literature, science, and culture, 1880-1930* (pp. 108-146). Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9780511485299.005
- Kissinger, H. (2012). *On China*. New York: Penguin Books.
- Lenin, V. I. (1963). *Imperialism, the highest stage of capitalism: A popular outline*. Moscow: Progress Publishers.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Panovski, A. (2023, December 9). What did Francis Bacon mean by "Knowledge is power"? *The Collector*.
- Ribe, N. M. (1997). Cartesian optics and the mastery of nature. *Isis*, 88(1), 42-61.
- Yu, H. (2024). *Understanding China's Belt and Road Initiative*. Singapore: Springer Nature. doi: 10.1007/978-981-99-9633-9

EXTENDED ABSTRACT

This study re-examines the role and meaning of strategic waterways in the 21st century by focusing on the Panama Canal as a historically constructed and strategically significant maritime passage. Traditional geopolitical approaches have predominantly interpreted canals and straits through material factors such as trade volume, energy transportation, and military capacity. Within this framework, strategic waterways have been understood primarily as logistical corridors or chokepoints that enable economic exchange and military mobility. However, contemporary global competition reveals that these spaces cannot be fully explained through material dimensions alone. Instead, they increasingly function as arenas where

knowledge production, perception management, and legitimacy construction play a central role. In this context, the article argues that power struggles in the international system are not solely determined by material capabilities, but are also shaped by epistemic processes. These processes include how reality is defined, which narratives are accepted as legitimate, and how consent is generated and sustained. Building on this premise, the study conceptualizes strategic waterways not merely as physical infrastructures, but as “epistemic nodes” where material power and discursive influence intersect. This conceptual shift allows for a more comprehensive understanding of how geopolitical competition operates in the contemporary era. Theoretically, the study situates itself within the broader international relations literature by engaging with realist, hegemonic, and soft power perspectives. Realist approaches, particularly those associated with Morgenthau, emphasize the centrality of material power, military capacity, and strategic competition among states. Similarly, classical geopolitical thinking has long highlighted the importance of controlling maritime routes and chokepoints for achieving national power and security. At the same time, Gramscian approaches to hegemony underline the importance of consent, cultural influence, and ideological dominance in sustaining power relations. Joseph Nye’s concept of soft power further expands this perspective by demonstrating how attraction, persuasion, and normative influence can shape international outcomes. While these approaches provide valuable insights, they do not fully capture the role of epistemic processes in structuring geopolitical competition. To address this gap, the article introduces the concept of “epistemic geopolitics” as a complementary analytical framework. This concept does not seek to replace materialist explanations but rather to extend them by incorporating the role of knowledge production, narrative construction, and cognitive influence. In this sense, epistemic geopolitics highlights how power is exercised not only through control over territory and resources, but also through the ability to define reality, shape perceptions, and establish legitimate frameworks of meaning. Methodologically, the study adopts a qualitative research design that combines conceptual analysis with comparative methods. It examines the historical development of the Panama Canal alongside China’s contemporary strategic expansion in Latin America, particularly through port investments, infrastructure projects, and cultural initiatives. These developments are analyzed in relation to the United States’ security- and deterrence-oriented strategies, allowing for a comparative assessment of different modes of power projection. The empirical analysis draws on a wide range of sources, including historical documents, international agreements, policy reports, academic literature, and open-source data. Through an interpretive and comparative approach, the study seeks to identify patterns of continuity and transformation in the ways strategic waterways are understood and utilized. Rather than generating new empirical data, the research reinterprets existing material to highlight the epistemic dimensions of geopolitical competition. The findings demonstrate that the Panama Canal has historically been shaped by different epistemological frameworks that have influenced how it was conceptualized, justified, and utilized. In the 16th century, theological interpretations framed the canal as an intervention in divine order, reflecting a worldview in which nature was considered sacred and immutable. By the 19th century, this perspective had shifted toward a scientific and rationalist understanding, influenced by Enlightenment thought and technological progress. This transformation enabled the canal to be reimagined as a project of human mastery over nature, aligning with broader processes of industrialization and global economic integration. In the 20th century, the Panama Canal became a central instrument of geopolitical power, particularly under the control of the United States. Its strategic importance was closely linked to military capacity, naval dominance, and global trade networks. During this period, the canal functioned primarily as a material asset within a broader system of power projection. However, even in this phase, underlying epistemic frameworks played a role in legitimizing and sustaining this dominance. In the 21st century, the role of strategic waterways has undergone a significant transformation. While material competition remains important, it is increasingly intertwined with cognitive and discursive dimensions of power. China’s activities in Latin America illustrate this shift. Through port operations, digital infrastructure projects, and cultural initiatives such as educational programs and institutional partnerships, China seeks not only to expand its economic presence but also to shape regional perceptions and construct legitimacy. These efforts reflect a strategy aimed at producing consent and embedding influence within local and global narratives. At the same time, the United States responds not only through economic and military measures but also through strategies aimed at maintaining cognitive influence, information control, and strategic narratives. This interaction highlights that contemporary geopolitical competition involves a dual dynamic: material power and epistemic influence operate together in shaping outcomes. Control over physical space is complemented by control over meaning, perception, and legitimacy. In conclusion, the study argues that strategic waterways should be understood not only as geographical chokepoints but also as central arenas of epistemic contestation. By proposing “epistemic geopolitics” as a complementary

analytical framework, the article contributes to the international relations literature by demonstrating that material and epistemic dimensions of power must be analyzed together. This approach provides a more comprehensive understanding of global competition and offers a new conceptual lens for examining how power operates in an increasingly complex and interconnected world. Furthermore, it opens new avenues for future research on the cognitive and discursive dimensions of geopolitics, particularly in relation to infrastructure, technology, and global governance.